



**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞUN OLUMSUZ
DUYGULANIMININ EBEVEYNLİĞE ETKİSİNDE
EBEVEYN ZİHİNSELLEŞTİRMESİNİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER NEVRA GÜVENÇER

İSTANBUL, 2024



**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞUN OLUMSUZ
DUYGULANIMININ EBEVEYNLİĞE ETKİSİNDE
EBEVEYN ZİHİNSELLEŞTİRMESİNİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HACER NEVRA GÜVENÇER
(220133001)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Tuba Yaylacı)**

İSTANBUL, 2024

12/07/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji programı öğrencisi 220133001 numaralı Hacer Nevra Güvençer'in hazırladığı “Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveynliğe Etkisinde Ebeveyn Zihinselleştirmesinin Rolü” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 12/07/2024 Cuma günü saat 11:00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Tuba Yaylacı	KABUL
2. Dr. Öğr. Üyesi Deniz Özkan Göktürk	KABUL
3. Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural	KABUL
4.	
5.	
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hacer Nevra Güvençer

TEŞEKKÜR

Öncelikle, kıymetli hocam Dr. Fatıma Tuba Yaylacı'ya çok teşekkür ederim. Yardımları, nezaketi ve cesaretlendirmesiyle tüm süreci kolaylaştırdı. Öğrencisi olma fırsatını bulduğum için kendimi şanslı hissediyorum.

Beni sevgi ve şefkatle büyüten, ihtiyaç duyduğum her an yardımına koşan, büyük küçük adımlarıma ilgiyle eşlik eden ve destek sunan anneciğim Beyza Ünalı ve babacığım Ömer Faruk Ünalı'ya teşekkür ederim. Umarım bu tez, emeklerinin bir nebze olsun karşılığı olur.

Doğdukları andan itibaren hayatıma neşe katan ve hayatta en sevdiğim kimliklerden biri olan ablalığı bana kazandıran sevgili kardeşlerim Reyhan ve Serra'ya teşekkür ederim. Birlikte gülmek hep olduğu gibi bu süreçte de stresimi hafifletti.

İkinci annem ve babam Fatma Güvençer ve Mustafa Hakan Güvençer'e çok teşekkür ederim. Son haftaların sıkışıklığında destekleri, ilgileri ve şefkatleri ilaç gibi geldi, sayelerinde sorumluluklarımın yükü hafifledi.

Dualarıyla ve sevgileriyle desteklerini hep üzerimde hissettiren geniş aileme teşekkür ederim. Sevgili dostum Hatice Zülal Boz Yılmaz'a kafa karışıklıklarımında imdadına koştuğu ve heyecanımı paylaştığı için çok teşekkür ederim.

Son olarak, en derin ve içten teşekkürlerimi sevgili eşim Ömer Bahadır Güvençer'e sunmak istiyorum. Birlikte yürümeye başladığımız günden beri koşulsuz sevgisi, desteği, inancı, merhameti ve sabrıyla bana öyle büyük bir alan sundu ki yeni maceralara atılma cesaretini kendimde bulabildim. Bu tezin yazılması bu alanda mümkün oldu. Varlığı ve birlikte yürüdüğümüz yol için müteşekkirim.

Hacer Nevra Güvençer

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUĞUN OLUMSUZ DUYGULANIMININ EBEVEYNLİĞE ETKİSİNDE EBEVEYN ZİHİNSELLEŞTİRMESİNİN ROLÜ

Hacer Nevra Güvençer

ÖZET

Mevcut çalışmanın amacı, çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveynliğin sıcaklık, kontrol ve düşmanlık boyutları arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolünün incelenmesidir. Çalışmaya 36-72 ay arası çocuğu olan 217 anne katılmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak; örneklemin özellikleri için Demografik Bilgi Formu, çocuğun olumsuz duygulanımı için Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi için Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, ebeveynlik boyutları için Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranış Envanteri ve çalışmanın kontrol değişkeni olan anne depresyonu için Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Hipotezler, Hayes Process Macro Model 1 kullanılarak Çoklu Regresyon Analiziyle test edilmiştir. Çocuğun olumsuz duygulanımının yalnızca ebeveyn düşmanlığı üzerinde pozitif yönlü ana etkisi gözlenmiştir. Annenin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ise; ebeveyn sıcaklığı üzerinde negatif, ebeveyn kontrolü ve ebeveyn düşmanlığı üzerinde pozitif yönlü ana etkisi bulunmuştur. Ayrıca, çocuğun olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn düşmanlığına etkisinde ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, çocuğun mizacı ve ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin ayrı ayrı ve birbirleriyle etkileşim içinde ebeveynlik davranışlarını yordadığı gözlenmiştir. Bulgular, mizaç, ebeveynlik ve ebeveyn zihinselleştirmesi literatürü ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Olumsuz Duygulanım, Ebeveyn Zihinselleştirmesi, Ebeveyn Sıcaklığı, Ebeveyn Kontrolü, Ebeveyn Düşmanlığı

THE ROLE OF PARENTAL REFLECTIVE FUNCTIONING IN THE EFFECT OF CHILD NEGATIVE EMOTIONALITY ON PARENTING IN PRESCHOOL YEARS

Hacer Nevra Güvençer

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the role of parental mentalization in the association between child negative emotionality and parenting dimensions including warmth, control, and hostility. 217 mothers of children between 36-72 months of age participated in the study. Data collection tools were demographic information form, Children's Behavior Questionnaire-Short Form for children's negative emotionality, Parental Reflective Functioning Questionnaire for mothers' level of prementalizing modes, Parenting Behavior Inventory Revised Version for parenting behaviors, and Beck Depression Inventory for maternal depression which is the control variable in the study. Hypotheses of the study were tested by Multiple Regression Analyses using Hayes Process Macro Model 1. Results showed positive main effect of child negative emotionality only on maternal hostility whereas mothers' level of prementalizing modes had positive main effect on maternal warmth and negative main effect on control and hostility. Also, moderating role of parental mentalization was found in the effect of child negative emotionality on parental warmth and on parental hostility. In conclusion, child temperament and maternal reflective functioning predict parenting behaviors both separately and in interaction with each other. Results were discussed considering the literature regarding child temperament, parenting, and parental mentalization.

Keywords: Negative Emotionality, Parental Reflective Functioning, Parental Warmth, Parental Control, Parental Hostility

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynliği nasıl etkilediği ve bu etkinin ebeveynin zihinselleştirme kapasitesine göre nasıl değiştiği araştırılmıştır. Araştırmanın, ebeveynlik literatürüne ve çocuk-ebeveyn ruh sağlığı alanına katkı sunması amaçlanmıştır.

Araştırmanın katılımcılara ulaşması için çevresindekilerle paylaşan herkese, vakitlerinden ayırıp katılımcı olan annelere ve süreçteki destekleri için kıymetli danışman hocama ve sevgili aileme çok teşekkür ederim.

Haziran, 2024

Hacer Nevra Güvençer

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
SEMBOLLER	x
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. ALANYAZIN TARAMASI.....	3
1.1. MİZAÇ	3
1.1.1. Mizaç Nedir	3
1.1.2. Mizaç Kuramcılarının Mizaca Yaklaşımları	4
1.1.2.1. Thomas ve Chess	4
1.1.2.2. Buss ve Plomin.....	5
1.1.2.3. Goldsmith ve Campos.....	6
1.1.2.4. Rothbart.....	6
1.1.3. Mizacın Boyutları	7
1.1.3.1. Olumsuz Duygulanım	7
1.1.4. Mizaç, Çevre ve Gelişimsel Sonuçlar	8
1.2. EBEVEYNLİK.....	9
1.2.1. Ebeveynlik Boyutları	10
1.2.2. Ebeveynliğin Belirleyicileri: Belsky'nin Süreç Modeli.....	11
1.2.3. Ebeveyn Zihinselleştirmesi	11
1.3. ÇOCUKTA OLUMSUZ DUYGULANIMIN EBEVEYNLİĞE ETKİSİ	13
1.4. MEVCUT ÇALIŞMA: OLUMSUZ DUYGULANIMIN EBEVEYNLİĞE ETKİSİNDE OLASI BİR DÜZENLEYİCİ OLARAK EBEVEYN ZİHİNSELLEŞTİRMESİ.....	16
1.4.1. Çalışmanın Hipotezleri.....	20
İKİNCİ BÖLÜM	21
2. YÖNTEM.....	21
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	21
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	21
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI	21
2.3.1. Veri Toplama Araçları	22
2.3.1.1. Demografik Bilgi Formu	22
2.3.1.2. Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu (ÇDL-KF)	22
2.3.1.3. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ).....	24

2.3.1.4. Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanteri (R-EDE)	24
2.3.1.5. Beck Depresyon Envanteri	25
2.4. VERİLERİN ANALİZİ	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
3. BULGULAR	27
3.1. ÖRNEKLEMİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE DAĞILIMI	27
3.2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLERİ	29
3.2.1. Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri	29
3.2.2. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri	31
3.2.3. Ölçek Toplam Puanlarının Örneklem İçinde Dağılımları	31
3.3. DEĞİŞKENLERİN BİRBİRİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	32
3.4. BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	34
3.5. HİPOTEZ TESTLERİ	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	44
4. TARTIŞMA	44
SONUÇ	54
KAYNAKÇA	55
EKLER	67

SEMBOLLER

%	: Yüzdelik
=	: Eşitlik
<	: Küçüktür
>	: Büyüktür
n	: Kişi Sayısı
k	: Madde Sayısı
X_{ort}	: Ortalama
ME	: Medyan
s	: Standard Sapma
p	: Olasılık Değeri
t	: T Testi İstatistiği
F	: F Testi İstatistiği
r	: Korelasyon Katsayısı
R²	: Belirlilik Katsayısı
χ²	: Ki-Kare Dağılımı
B	: Eğim Katsayısı
SH	: Standart Hata
β	: Standartlaştırılmış Eğim Katsayısı

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1:	Çalışmaya Katılan Anne ve Çocukların Yaşlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	27
Tablo 2:	Çocukların Sosyodemografik Özellikler Açısından Dağılımı.....	28
Tablo 3:	Annelerin Sosyodemografik Özellikler Açısından Dağılımı.....	29
Tablo 4:	Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonuçları.....	30
Tablo 5:	Ölçek Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistik Değerleri.....	31
Tablo 6:	Değişkenlerin Örneklem İçinde Dağılımının İncelenmesi	32
Tablo 7:	Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişki.....	34
Tablo 8:	Çocuk ve Anne Yaşının Ebeveynlik Boyutlarıyla Korelasyonel İlişkisi	35
Tablo 9:	Ebeveynlik Boyutlarının Çocukların Cinsiyeti Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması.....	36
Tablo 10:	Ebeveyn Kontrolünün Çocukların Cinsiyeti Açısından Bağımsız Örnek t Testi ile Karşılaştırılması	36
Tablo 11:	Ebeveynlik Boyutlarının Annenin Eğitim Düzeyi Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması.....	37
Tablo 12:	Ebeveyn Kontrolünün Annenin Eğitim Düzeyi Açısından ANOVA ile Karşılaştırılması.....	38

Tablo 13: Değişkenlerin Hipotez Testleri için Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	40
--	-----------

Tablo 14: Olumsuz Duygulanımın Ebeveynlik Üzerindeki Etkisinin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeyine Göre İncelenmesi.....	41
---	-----------



ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveyn Sıcaklığına Etkisinde Ebeveynin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeyinin Rolü **42**

Şekil 2: Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveyn Düşmanlığına Etkisinde Ebeveynin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeyinin Rolü**43**



KISALTMALAR

Ort.	Ortalama
Ör.	Örneğin
s.	Sayfa/sayfalar
St. Sapma	Standart Sapma
Top.	Toplamı
vd.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
BDE	Beck Depresyon Envanteri
ÇDL-KF	Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu
EİDİÖ	Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği
R-EDE	Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanteri
Olumsuz D./OD	Olumsuz Duygulanım
ZÖM	Zihinselleştirme Öncesi Modlar
OD X ZÖM	Olumsuz Duygulanım ve Zihinselleştirme Öncesi Modlar Etkileşim Terimi

GİRİŞ

Psikoloji literatüründe ebeveynliğin çocuğun gelişimine etkisi yoğun olarak araştırılmış ve farklı ebeveynlik yaklaşımlarının çocuklarda pek çok gelişimsel sonuçla ilişkisi gösterilmiştir (Achtergarde vd., 2015; Weisbecker ve DiLalla, 2024). Bununla birlikte, ebeveynlikteki farklılıkların kaynakları daha az araştırılmaktadır. Belsky (1984), ebeveynliğin çoklu belirleyicileri modelinde; çocuğun, ebeveynin ve sosyal çevrenin çeşitli özelliklerinin ebeveynliği etkileyen temel faktörler olduğunu öne sürmüştür.

Ebeveynlikle ilişkisi sıklıkla araştırılan çocuğa ait özelliklerden biri çocuğun mizacıdır (Taraban ve Shaw, 2018). Çocuğun mizaç özelliklerinden ise özellikle olumsuz duygulanımın öne çıktığı görülmektedir. Literatürde, çocukta olumsuz duygulanımın ebeveynliği daha zor hale getireceğine yönelik bir beklenti olmakla birlikte, iki değişken arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların karışık sonuçlar verdiği görülmektedir (Crockenberg, 1986; Crockenberg ve Leerkes, 2003; Paulussen-Hoogeboom vd., 2007; Putnam vd., 2002). Bu durumun sebebi, olumsuz duygulanımın ebeveynliğe etkisinin şartlı olmasıyla açıklanmakta ve söz konusu ilişkide rol oynayan üçüncü değişkenlerin araştırmalara dahil edilmesi önerilmektedir. Bu değişkenlerden biri ebeveynin özellikleridir. Bu bağlamda, yeterli kaynağa sahip olduğunda ebeveynin çocuğun olumsuz duygulanımına duyarlılıkla yaklaşabileceği, risk faktörleri var olduğunda ise olumsuz duygulanımın ebeveynliği olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir (Crockenberg, 1986; Crockenberg ve Leerkes, 2003).

Mevcut çalışmada çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveynlik arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü araştırılmıştır. Ebeveyn zihinselleştirmesi, ebeveynin çocuğun ve kendisinin zihin dünyası üzerine düşünebilme kapasitesini ifade eder (Slade, 2005). Bu kapasite, daha olumlu ebeveynlikle ilişkili bulunmuştur (Stuhrmann vd., 2020). Bu nedenle, annenin zihinselleştirme kapasitesinin çocuğun olumsuz duygulanımının etkilerine karşı ebeveynliği koruyacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın örneklemini 36-72 ay arasında çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Çalışmanın bağımsız değişkeni olan çocuğun olumsuz duygulanımı, kızgınlık, rahatsızlık, korku, üzüntü ve azalan tepki/sakinleşme boyutlarını içermektedir (Rothbart vd., 2001). Düzenleyici değişken olan ebeveyn zihinselleştirmesi için; bozulmuş zihinselleştirmenin göstergesi olan ve ebeveynin çocuğunun davranışlarına kötü niyet atfetmesine sebep olan zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi kullanılmıştır (Luyten vd., 2017). Bağımlı değişken olan ebeveynlik davranışları ise, farklı boyutlardan oluşan yapısı sebebiyle sıcaklık, kontrol ve düşmanlık olmak üzere ayrı ayrı incelenmiştir (Maccoby ve Martin, 1983; Weis ve Toolis, 2010). Ayrıca, ebeveyn depresyonu, literatürde sıklıkla ebeveynlikle ilişkili bulunduğu için istatistiksel olarak kontrol edilmiştir (Lovejoy vd., 2000).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN TARAMASI

1.1. MİZAÇ

1.1.1. Mizaç Nedir

Çocukların yaşamlarının erken dönemlerinden itibaren birbirinden farklı özellikler gösterdiği gözlemlenen bir durumdur (Putnam vd., 2002). Özellikle ikinci çocuklarının ardından ebeveynler buna yakından şahit olurlar. İlk çocuklarında işe yarayan stratejiler, ikinci çocukları için sonuç vermeyebilir veya ilk çocuklarının yaşadıkları problemler ikinci çocuklarında görülmeyebilir. Bu bireysel farklılıklardan bir kısmının kaynağı “mizaç”tır (Putnam vd., 2002).

“Mizaç” kavramından antik çağlardan beri söz ediliyor olsa da modern anlayış, mizacın ilk kavramsallaştırmalarından çok uzaktır (Diamond 1974, Rothbart vd., 2009’da atıfta bulunulduğu gibi; Goldsmith vd., 1987). Ayrıca, güncel gelişim psikolojisi literatüründe geniş yer bulmakla birlikte mizacın halen üzerinde ortaklaşılmış bir tanımı bulunmamaktadır (Goldsmith vd., 1987; Zentner ve Bates, 2008). Kavramın sınırları farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde çizilmiştir. Ayrıca, bebekler ve çocuklar arasında farklılık gösteren hangi özelliklerin mizaç altında sınıflandırılacağı konusunda görüş ayrılıkları vardır (Goldsmith vd., 1987). Bununla birlikte, bazı genel ortaklıklardan söz edilebilir.

Goldsmith vd. (1987) makalesinde dört mizaç kuramcısı (Goldsmith, Buss ve Plomin, Rothbart, Thomas ve Chess) kendilerine yöneltilen ortak sorulara verdikleri cevaplarla mizaca dair görüşlerini belirtmiştir. Goldsmith, teorisyenlerin genel olarak görüş birliğinde olduğu noktaları sıralamıştır. Bunlar, mizacın bireylerarası farklılıklarla ilgili olması, mizacın belirli ayrı davranışlardan ziyade davranışsal eğilimler olarak ele alınması, biyolojik temelli ve görece devamlılık gösteren yapısına vurgu yapılması ve değişime açık olduğunun kabulüdür.

Goldsmith vd. (1987) makalesinde, teorisyenlerin ardından McCall bu dört yaklaşımı sentezleyerek bir mizaç tanımı sunmuştur: “Mizaç; aktivite, reaktivite, duygusallık ve sosyalliğin ifadesinin temelini oluşturan ve bu ifadeleri düzenleyen görece tutarlı ve doğuştan gelen temel eğilimleri içerir. Mizacın ana unsurları yaşamın erken döneminde mevcuttur ve bu unsurların biyolojik faktörlerden güçlü şekilde etkilenmesi beklenir. Gelişim ilerledikçe mizacın ifadesi deneyim ve çevreden daha çok etkilenir hale gelir” (s. 524).

Shiner vd. (2012) mizaç alanındaki güncel gelişmelerden yola çıkarak yeni bir tanım önermiştir: “Mizaç özellikleri aktivite, duygulanım, dikkat ve öz düzenleme alanlarında erken dönemde ortaya çıkan temel eğilimlerdir ve bu eğilimler zaman boyunca genetik, biyolojik ve çevresel faktörlerin karmaşık etkileşimlerinin sonucudur” (s. 437). McCall’ın (Goldsmith vd., 1987) tanımında yer almayan öz düzenleme ve dikkat gibi daha bilişsel kabul edilen alanlarda da biyolojik temelleri bulunan bireysel farklılıklar görüldüğü, dolayısıyla mizaca dahil olması gerektiği belirtilmiştir (Rothbart 2011, Shiner vd. 2012’de atıfta bulunduğu gibi). Ayrıca, McCall’ın doğum ve bebeklikte biyolojik faktörleri, ileri yıllarda deneyimi vurguladığı tanımının aksine biyolojik faktörlerin ve deneyimin daha karmaşık bir etkileşimle mizacı gelişimsel süreç boyunca etkilediği öne sürülmüştür.

Zentner ve Bates (2008) de mizaç kuramcılarının yaklaşımlarını bütünlendiren olarak ele alarak mizaç tanımı için birtakım kriterler öne sürmüştür. Bu kriterlerin ilk ikisine göre, mizaç “duygulanım, aktivite, dikkat ve duyuşsal hassasiyet alanlarında normal davranışlardaki bireysel farklılıklardır” ve “genellikle tepki yoğunluğu, gecikme süresi, devam süresi, eşik seviyesi ve toparlanma süresi gibi biçimsel özelliklerle ifade edilir.” (s. 15). Diğer kriterler ise yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkması, benzer özelliklerin primatlarda ve belirli sosyal memelilerde de bulunması, biyolojik mekanizmalarla ilişkili olması, görece devamlılık göstermesi ve gelecekteki çeşitli çıktılarla ilişkili olmasıdır.

1.1.2. Mizaç Kuramcılarının Mizaca Yaklaşımları

1.1.2.1. Thomas ve Chess

Thomas ve Chess (Chess ve Thomas 1984, Zentner ve Bates, 2008’de atıfta bulunduğu gibi), çocuğun mizacının kendi gelişimi üzerindeki aktif rolünü

incelemek amacıyla New York Boylamsal Çalışmasına başlamıştır. Bu çalışmada Thomas ve arkadaşları (1963) tarafından 22 bebeğin ebeveynleriyle bebeklerinin günlük durumlara yönelik tepkilerine ilişkin görüşmeler yapılmıştır (Putnam vd., 2002’de atıfta bulunulduğu gibi). Bu görüşmelerde bebeklerin ebeveynleri tarafından belirtilen biçimsel davranış özellikleri incelenmiştir. Bu özelliklerden tutarlı olarak ortaya çıkan ve bebekler arasında yeterli değişkenlik gösteren 9 adet kategori belirlenmiştir (Thomas vd. 1963, Zentner ve Bates, 2008’de atıfta bulunulduğu gibi).

Mizacın boyutlarını oluşturan bu 9 kategori; aktivite düzeyi, ritmiklik, yaklaşma/kaçınma, uyumlanma, uyarılma eşiği, tepkinin yoğunluğu, duygusal durum, dikkati dağılabilirlik ve dikkat süresidir. Ayrıca, bu boyutların çeşitli şekillerde kümелendiği zor, kolay ve yavaş ısınan olmak üzere 3 geniş mizaç kategorisi ortaya koyulmuştur. Zor mizaç; duygudurumun olumsuzluğu, tepki yoğunluğunun yüksek olması, biyolojik işleyişin düzensizliği, kaçınma tepkisi ve uyum sürecinin yavaşlığı bileşenlerinin kümelenmesiyle tanımlanır (Thomas vd. 1963, Bates, 1980’de atıfta bulunulduğu gibi). Kolay mizaç, zor mizacın zıttı özelliklere sahiptir. Yavaş ısınan mizaçta ise olumsuz duygudurum yüksek ve uyum sağlama süreci yavaş olmakla birlikte duygu yoğunluğu zor mizaç kadar fazla değildir ve çevreye uyum sağlandıktan sonra yaklaşım olumludur (Thomas ve Chess 1977, McClowry 2002’de atıfta bulunulduğu gibi).

Thomas ve Chess’in (1977) mizaca yaklaşımı “davranışın biçimsel doğasına” odaklanır. (Mervielde ve De Pauw, 2012’de atıfta bulunulduğu gibi). Bir çocuğun mizacını gösteren onun ne yaptığı veya neden o davranışı gerçekleştirdiği değil, o davranışı “nasıl” yaptığıdır. Ayrıca, Thomas ve Chess’in (1977) mizaca yaklaşımında çevre ile bireyin özelliklerinin etkileşimi önemlidir (Lerner, 1984’te atıfta bulunulduğu gibi).

1.1.2.2. Buss ve Plomin

Buss ve Plomin’e (1984) göre bir özelliğin mizaç olarak tanımlanabilmesi için birtakım kriterleri karşılaması gerekir. Bu kriterler; evrimsel olarak adaptif olması, evrimsel olarak insana yakın olan hayvanlarda da görülmesi, erken dönemde ortaya çıkması, kalıtımla aktarılması ve devamlılık gösterip kişiliğin temelini oluşturmasıdır (Buss vd. 1973, Plomin, 1974’te atıfta bulunulduğu gibi; Goldsmith

vd., 1987; Zentner ve Bates, 2008). Buss ve Plomin; bu kriterleri sağlayan 3 adet mizaç özelliği belirtmiştir. Bunlar; duygulanım, aktivite ve sosyalliktir. Başlangıçta mizaç özellikleri arasına dahil ettikleri dürtüsellik, 4-5 yaşına kadar ortaya çıkmaması sebebiyle erken dönem kriterini sağlamadığı için sonradan çıkarılmıştır (Buss ve Plomin, 1984).

1.1.2.3. Goldsmith ve Campos

Goldsmith ve Campos'un (1980, 1982, 1986) yaklaşımına göre, bireylerde birincil duyguları deneyimleme ve ifade etme süreçlerindeki farklılıklar mizacı oluşturur (Goldsmith vd., 1987'de atıfta bulunulduğu gibi). Bu bireysel farklılıklar davranışsal eğilimler olarak kavramsallaştırılır ve davranışsal boyutta incelenir. Yalnızca öfke ve korku gibi olumsuz duygular değil, neşe ve ilgi gibi olumlu duygular da mizaç tanımına dahildir (Goldsmith vd. 1987). Bu yaklaşımda mizaç, duygusal alanla sınırlıdır ve kişiliğin duygusal temelini oluşturur.

1.1.2.4. Rothbart

Rothbart mizacı “tepkisellik ve öz düzenlemedeki yapısal farklılıklar” olarak tanımlamaktadır (Rothbart ve Derryberry, 1981, s. 37). Yapısallık; mizacın biyolojik kökeni ile kalıtım, olgunlaşma ve deneyimle şekillenen yapısını ifade eder. Tepkisellik, organizmanın içsel ve dışsal değişimlere yanıt verme şekillerini; öz düzenleme ise tepkiselliği düzenleyen süreçleri belirtir (Rothbart ve Bates, 2006). Tepkisellik ve öz düzenlemedeki yapısal farklılıklar; dikkat, duygulanım ve hareket/aktivite alanlarında görülür.

Rothbart'a göre mizaç bireyin belirli tepkileri vermeye yatkınlığıyla ilgilidir, davranışın biçimiyle sınırlı olmayıp öznel deneyimi ve psikofizyolojik süreçleri de kapsar (Goldsmith vd., 1987). Ayrıca, mizaç kişinin davranışlarını belirleyen pek çok faktörden yalnızca biridir, bu nedenle mizaç ölçümünde çeşitli durum ve koşullardaki tepkiler birlikte değerlendirilir. Rothbart, mizacı kişiliğin biyolojik temeli olarak görmektedir (Goldsmith vd., 1987)

Rothbart, mizacın gelişen yapısına ve olgunlaşmayla birlikte yeni sistemlerin ortaya çıkışına vurgu yapar (Rothbart, 1989; Rothbart ve Bates, 2006). Örneğin, erken dönemde görülen duygusal ve motor tepkisellik özellikleri, kontrol

sistemlerinin gelişimiyle düzenlenir ve değişim gösterir (Rothbart ve Bates, 2006). Tepkiselliği düzenleyen iki önemli mekanizma korku/davranışsal ketleme ve çabalı kontroldür. Çabalı kontrol öz düzenlemeyle ilgiliyken korku/davranışsal ketleme duygusal temelli bir sistemdir ve çabalı kontrole göre daha erken gelişir. Bu iki sistemin gelişim aşaması, mizacın en düşük düzeyde stabilite gösterdiği 0-3 yaşla örtüşür (Roberts ve DelVecchio, 2000; Rothbart ve Bates, 2006). Mevcut çalışmada, mizaç Rothbart'ın yaklaşımına göre ele alınmıştır.

1.1.3. Mizacın Boyutları

Ebeveyn bildirimine bağlı mizaç ölçeklerinden yapılan faktör analizi çalışmalarında bebeklik ve çocukluk dönemi için tutarlı olarak üç faktörün açığa çıktığı görülmektedir (Ahadi vd., 1993; Rothbart vd., 2001; Gartstein ve Rothbart 2003; Putnam vd., 2002). Bunlardan ikisi her iki yaş grubu için de dışadönüklük ve olumsuz duygulanım, üçüncüsü ise bebeklikte yönelme, çocuklukta gayretli kontroldür. Bu faktörler ayrıca bir başka ebeveyn bildirimine dayalı mizaç ölçeğinden elde edilen faktörlerden üçüyle örtüşmektedir (Rothbart ve Bates, 2006; Sanson vd., 1994).

Dışadönüklük faktörünü dürtüsellik, yüksek yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, etkinlik seviyesi ve ters yönde utangaçlık; olumsuz duygulanım faktörünü kızgınlık/düş kırıklığı, rahatsızlık, korku, mutsuzluk ve ters yönde azalan tepki/sakinleşme; gayretli kontrol faktörünü ise dikkati odaklama, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet ve algısal hassasiyet oluşturmaktadır (Rothbart vd., 2001).

Mizacın bu üç büyük boyutu erken çocukluk dönemi çalışmalarına sıkça konu olmuştur (Taraban ve Shaw, 2018). Mevcut çalışmada mizacın olumsuz duygulanım boyutu ele alınacaktır.

1.1.3.1. Olumsuz Duygulanım

Olumsuz duygulanım, bireylerin olumsuz duyguları deneyimleme ve ifade etme düzeyindeki farklılıkları ifade eder (Crockenberg ve Leerkes, 2003; Rothbart ve Bates 1998, Crockenberg ve Leerkes, 2003'te atıfta bulunulduğu gibi). Bu kavram hem duyguların ortaya çıkma sıklığını ve yoğunluk derecesini (tepkisellik) hem

duygunun azalma derecesini ve zamanını (düzenleme) kapsar. Olumsuz duygulanım kavramı, araştırmacılar tarafından ortak olarak kabul görmüş geniş mizaç boyutlarından biridir (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007).

Olumsuz duygulanım, temelde yenilik veya engellenme karşısında ortaya çıkar ve korku ve kızgınlık/düş kırıklığı olmak üzere iki tür sıkıntıyı ifade eder (Rothbart ve Derryberry 1981, Crockenberg ve Leerkes, 2003'te atıfta bulunduğu gibi; Sanson vd., 2004). Ayrıca, olumsuz duygulanım zor mizacın önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Bates, 1980).

Bir ebeveyn bildirimine dayalı mizaç ölçeği olan Çocuk Davranış Listesi'nde olumsuz duygulanım faktörünü oluşturan boyutlar kızgınlık/düş kırıklığı, korku, mutsuzluk, rahatsızlık ve azalan tepki/sakinleşmedir (Rothbart vd., 2001). Kızgınlık/düş kırıklığı, çocuğun ulaşmak istediği hedefin engellenmesi veya yaptığı etkinliğin bölünmesiyle; korku, olası tehlike veya beklenen sıkıntıyla; mutsuzluk, kayıp veya hayal kırıklığıyla bağlantılı olumsuz duygulanımı ifade eder. Rahatsızlık; ses, ışık ya da doku gibi uyaranların algısal nitelikleri ile ilgilidir. Son olarak, azalan tepki/sakinleşme ise yükselen olumsuz duygulanım ve uyarılmanın normale dönme sürecini belirtir.

1.1.4. Mizaç, Çevre ve Gelişimsel Sonuçlar

Mizaç, çocuğun sosyal duygusal ve kişilik gelişiminde önemli bir faktör olarak yer almaktadır (Rothbart vd., 1994; Rothbart ve Bates, 2006). Mizacın bireyin uyumuyla ilişkisi hem psikopatoloji hem olumlu gelişimsel çıktılar üzerinden gösterilmiştir (Rothbart ve Bates, 2006). Rothbart ve Bates (2006), mizacın bireyin uyumuyla ilişkisinin doğrudan, dolaylı veya etkileşim yoluyla gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Mizaç ve bireyin uyumu arasındaki doğrudan ilişki; bireye ait bir veya birkaç mizaç özelliğinin belirli bir uyum şeklini yordaması anlamına gelir. Erken dönemde görülen belirli mizaç özelliklerinin ileri çocuklukta içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini yordaması bu sürece bir örnektir (Rothbart ve Bates, 2006; Zentner ve Bates, 2008). Korku ve ketlenmişlik ile içselleştirme problemleri, yönetilemezlik ve kontrol eksikliği ile dışsallaştırma problemleri ve olumsuz duygulanım ile hem içselleştirme hem dışsallaştırma problemleri arasındaki boylamsal ilişkiyi gösteren

alışmalar bulunmaktadır (Bates vd., 1991; Caspi vd., 1995; Keiley vd., 2003; Zentner ve Bates, 2008).

Etkileşim içeren mekanizmalarda ise belirli bir mizaç özelliğinin çocuğun psikososyal uyumuna etkisi başka bir mizaç özelliğine veya çocuğun içinde bulunduğu çevrenin belirli koşullarına bağlıdır. Özellikle, ocuğun mizacı ve ebeveynliğin etkileşimine bakan çalışmalar oldukça fazladır (Zentner ve Bates, 2008). Örneğin, Kochanska (1997), mizacı korkulu ve korkusuz olan çocukların ahlaki gelişimlerinin farklı ebeveynlik yaklaşımlarından en iyi şekilde faydalandığını göstermiştir. Mizacı görece korkulu olan çocuklar için ebeveynin disiplinde daha nazik olması, mizacı görece korkusuz olan çocuklar için ise ebeveynle kurulan pozitif ilişki daha olumlu sonuçlarla ilişkilidir.

Thomas ve Chess (1977), bireyin psikososyal gelişiminde mizaç ve evre etkileşimini vurguladıkları uyum iyiliği modelinde, bireyin mizacı ve çevrenin bireyden beklentileri arasındaki uyuma dikkat çekmiştir (Lerner, 1984'te atıfta bulunulduğu gibi). Bu modele göre, çevresel talepler bireyin mizacı ve kapasitesiyle uyumlu olduğunda gelişim daha olumluyken çevresel talepler bireyin mizacı ve yetenekleriyle rtuşmediğinde gelişim daha olumsuz seyreder.

Çocuğun gelişimsel sonuçları yalnızca mizaç veya ebeveynlik ile değil ikisinin etkileşimiyle anlaşılabilir (Sameroff, 1975). Mizaç ve ebeveynlik birbirini karşılıklı olarak ve birlikte çocuğun gelişimini etkiler (Bates vd., 2012). Çocuğun mizacına bağlı olarak gösterdiği sosyal davranışları, ebeveyninde çeşitli tepkileri ortaya çıkarırken ebeveynin tepkileri de çocuğun mizaç fenotipini şekillendirebilir (Bates vd., 2012; Rothbart ve Bates, 2006). Dolayısıyla, mizaç ve ebeveynliği birlikte düşünmek önemlidir.

1.2. EBEVEYNLİK

Ebeveynlerin ocukların gelişimleri ve sosyalleşmelerindeki önemli yeri yüzyıllardır toplum tarafından kabul edilmekte ve vurgulanmaktadır (Maccoby, 2000). Ayrıca, psikoloji literatüründe çok sayıda ampirik çalışma ile desteklenmiştir. Farklı ebeveynlik yaklaşım ve davranışlarının çocukların sosyal-duygusal gelişimleri ve ruh sağlığındaki olumlu ve olumsuz etkileri defalarca gösterilmiştir (Achtergarde vd., 2015).

Ebeveynlik, gelişimsel süreç boyunca birey üzerinde önemini korur fakat özellikle erken çocukluk döneminde ebeveynlik ve çocuğun gelişimsel sonuçları arasındaki ilişki daha güçlüdür (Landry vd., 2008; Lovejoy vd., 2000; Taraban ve Shaw, 2018). Bu durum, çocuğun erken dönemde bakım verenine ihtiyacının daha yüksek olmasıyla açıklanabilir.

1.2.1. Ebeveynlik Boyutları

Ebeveynlik, olumlu ve olumsuz olmak üzere iki geniş kategoride ele alınabilir (Taraban ve Shaw, 2018; Stuhmann vd., 2022). Olumlu ebeveynlik; sıcaklık, duyarlılık, cesaretlendirme, öğretme gibi boyutları; olumsuz ebeveynlik ise müdahalecilik, düşmanlık, sertlik gibi boyutları içerir (Chang vd. 2003; Morris vd., 2002; Roggman vd., 2013; Taraban ve Shaw, 2018). Bu iki ebeveynlik çeşidi birbirini dışlamaz, aynı anda bulunabilir (Roggman vd., 2013).

Çalışmalarda sıklıkla ebeveynliğin ele alınma biçimlerinden birinin de sıcaklık/destek ve kontrol/güç olmak üzere iki temel boyut üzerinden olduğu görülmektedir (Achtergarde vd., 2015; Bates vd., 2012; Kiff vd., 2011; Maccoby ve Martin, 1983; Paulussen-Hoogebom vd., 2007). Sıcaklık/destek; ebeveynliğin duygusal bileşenini oluşturur ve kabul, duyarlılık, takdir, sevgi ve katılım gibi kavramları içerir. Kontrol/güç ise ebeveynin çocuğunun davranışlarını yönlendirme girişimleriyle ilgilidir (Rollins ve Thomas 1979, Paulussen-Hoogebom vd. 2007'de atıfta bulunulduğu gibi).

Literatürde ebeveyn kontrolünün davranışsal ve psikolojik olmak üzere iki şekilde ele alındığı görülmektedir (Barber, 2002; Kiff vd., 2011; Weis ve Toolis, 2010). Davranışsal kontrol; ebeveynin çocuğuna kuralları net ve tutarlı şekilde aktarmasını, ona rehberlik etmesini ve onu doğru davranış için desteklemesini içerir. Bu yolla çocuğun kuralları içselleştirmesi ve öz düzenlemesinin gelişimi amaçlanır.

Ebeveyn kontrolünün diğer yönü ise psikolojik kontroldür (Barber, 2002; Kiff vd., 2011; Weis ve Toolis, 2008). Davranışsal kontrolün aksine psikolojik kontrol; tehdit, eleştiri, sevgiden mahrum bırakma gibi çocuğun duygusal gelişimine zarar verici yaklaşımları içerir (Barber vd., 2005). Bu gibi düşmanca ve zorlayıcı yaklaşımlar, ebeveynin çocuğun üzerindeki gücünü artırma amacı taşır.

1.2.2. Ebeveynliğin Belirleyicileri: Belsky'nin Süreç Modeli

Belsky (1984), ebeveynlikte görülen bireysel farklılıkların kaynaklarını incelemiş ve “süreç modelini” sunmuştur. Bu modele göre, ebeveynlik temel olarak üç faktör tarafından belirlenir. Bu faktörler; ebeveynin kendine ait psikolojik kaynakları, çocuğa ait bireysel özellikler ve ebeveyn çocuk ilişkisini çevreleyen geniş sosyal bağlamdır. Bu faktörlerin ebeveynliği belirleyicilikte önem derecesi birbirinden farklıdır. Ebeveynliğe etki düzeyi düşünüldüğünde ilk olarak ebeveynin kişisel özellikleri, ikinci olarak sosyal çevre ve son olarak çocuğun bireysel özellikleri gelir.

Belsky (1984), ebeveyne ait psikolojik özelliklerden ebeveynlikle olumlu ilişkili olarak iyi olma hali ve psikolojik olgunluğu; olumsuz ilişkili olarak ise özellikle depresyon olmak üzere psikolojik bozukluğu vurgulamıştır. Ayrıca, ebeveyne ait özelliklerin ebeveynin kendi geçmiş deneyimleriyle bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Çocuğa ait özelliklerden ise mizaca değinmiştir. Çocuğun belirli mizaç özellikleri, ebeveynliği ve bakım vermeyi daha zor hale getirebilir (Bates, 1980). Çevresel destek ve stres ise çift ilişkisi, sosyal iletişim ağı ve iş olmak üzere üç alanda değerlendirilmiştir (Belsky, 1984). Bu üç alanın ebeveynliğe olumlu veya olumsuz katkısı olabilir.

Belsky'ye (1984) göre; ebeveyne, çocuğa ve ebeveyn çocuk ilişkisini çevreleyen sosyal bağlama ait özellikler, ebeveynlik açısından farklı derecelerde destek veya stres kaynağı olarak işlev gösterir. Çoklu kaynaklar tarafından belirlenmiş olması nedeniyle, ebeveynlikte belirli faktörlerin sebep olduğu zorluklara karşı diğer faktörlerin koruyucu olabilir (Belsky vd. 1984, Belsky, 1984'te atıfta bulunulduğu gibi). Belsky (1984), koruyuculukta önceliğin ebeveynin psikolojik özellikleri olduğunu belirtmiştir, daha sonra sırasıyla sosyal bağlam ve çocuğun özellikleri gelir.

1.2.3. Ebeveyn Zihinselleştirmesi

Zihinselleştirme ya da yansıtıcı işlevsellik, kişinin kendisini ve diğer insanları öznel zihinsel yaşantılarıyla algılayabilme ve insan davranışlarını altında yatan bu zihinsel durumlarla anlamlandırabilme kapasitesini ifade eder (Fonagy vd., 1991; Fonagy ve Target, 1997; Fonagy vd., 2007; Luyten vd., 2017). Kendini ve diğerlerini

anlamak, davranışlara anlam vermek ve davranışları tahmin edebilmek için duygu, düşünce, niyet, istek ve inanç gibi zihinsel durumları kullanmak gelişimsel süreçte bakım verenle kurulan ilişki içinde kazanılan bir beceridir ve düzeyi kişiler arasında farklılık gösterir. Bu beceri, özellikle öz düzenleme gelişimi ve sosyal ilişkilerde kritik öneme sahiptir (Fonagy ve Target, 1997; Luyten vd., 2020).

Ebeveyn zihinselleştirmesi ya da yansıtıcı işlevselliği ise ebeveynin çocuğun etkenliğe sahip öznel psikolojik varlığını algılayabilme ve hem kendisinin hem çocuğunun zihinsel durumları üzerine düşünebilme kapasitesini ifade eder (Sharp ve Fonagy, 2008; Slade, 2005). Ebeveyn zihinselleştirmesi ebeveyn ve çocuk ilişkisine özgüdür, daha genel bir kapasiteyi ifade eden zihinselleştirme ile korelasyon göstermekle birlikte ona eşdeğer değildir (Luyten vd., 2017).

Ebeveynin çocuğunun öznel zihin dünyasını anlayıp sembolik olarak ona yansıtması ve onun zihin dünyasına katılması, çocukta zihinselleştirme ve kendilik gelişimine olanak sağlar (Fonagy vd. 2002, Slade 2005'te atıfta bulunduğu gibi; Slade, 2005). Örneğin, ebeveynin bebeğinin duygularını mimikleriyle aynalaması bebeğin duygularını kendisi için anlam verilebilir hale getirir. Benzer şekilde, çocuklukta ebeveynin çocuğunun sembolik oyunlarına katılımı çocuğun içsel yaşantısını onaylar. Ebeveyn zihinselleştirmesindeki bozulmalar ise çocuklukta bağlanma bozuklukları, yetişkinlikte ise özellikle sınır durum kişilik bozukluğu olmak üzere psikopatoloji ile ilişkilidir (Fonagy vd. 2002, Slade, 2005'te atıfta bulunduğu gibi; Sharp ve Fonagy, 2008; Slade, 2005).

Ebeveynin düşük yansıtıcı işlevselliği birçok farklı şekilde görünebilir (Slade, 2005). Ebeveynin çocuğunun kendisine ait bir zihinsel yaşantısı olduğuna yönelik farkındalığı olmayabilir, ebeveyn çocuğunu yalnızca davranışları ve kişiliği bağlamında düşünüyor olabilir veya çocuğuna yönelik tamamen olumsuz ve bozuk bir düşünme biçimi olabilir. Yüksek yansıtıcı işlevselliğe sahip bir ebeveyn ise hem çocuğunun kendisine ait bir zihin dünyası olduğunun farkındadır hem de çocuğunun görünen davranışları ile onun duygu, düşünce ve niyet gibi içsel durumlarını anlamlı şekilde ilişkilendirebilir.

Ebeveynin yansıtıcı işlevselliği, duyarlı bakım vermenin temelinde yer alır çünkü ebeveynin çocuğunun zihin durumlarına yönelik anlayışı, çocuğunun ihtiyaçlarına verdiği yanıtlar ile ilişkilidir (Grienenberger vd., 2005; Slade, 2005).

Nitekim ebeveyn yansıtıcı işlevselliği ile ebeveyn duyarlılığı arasındaki ilişki ampirik çalışmalarda da gösterilmiştir (Ensink vd., 2019; Krink vd., 2018; Rosenblum vd., 2008; Suardi vd., 2020).

Luyten vd. (2017), ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin üç temel bileşenini zihinsel durumlara yönelik ilgi ve merak, zihinsel durumlar hakkında kesinlik ve zihinselleştirme öncesi modlar olarak belirtmiştir. Zihinselleştirme, çocuğun öznel iç dünyasını anlamak için duyulan gerçek bir ilgiyi ve bu dünyanın başkası tarafından kesin olarak bilinemezliğinin kabulünü gerektirir. Zihinselleştirme öncesi modlar ise ebeveynin çocuğunun öznel yaşantısına dahil olamayıp davranışlarına kötücül anlamlar yüklediği bozulmuş ve uyumsuz zihinselleştirmesinin göstergesidir.

Zihinselleştirme öncesi modlar ebeveynin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma koşulları gibi demografik özellikler, ebeveynin psikiyatrik semptom düzeyi, ebeveynin bağlanmaya ilişkin özellikleri ve ebeveyn stresi ile teorik olarak beklenen şekilde ilişkili bulunmuştur (Luyten vd., 2017). Ayrıca, ebeveynin, çocuğun ve ikili ilişkinin duygusal erişilebilirliğiyle ilişkisi en yüksek olan boyutun da zihinselleştirme öncesi modlar olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin zihinselleştirme öncesi modlar boyutu ele alınmıştır.

1.3. ÇOCUKTA OLUMSUZ DUYGULANIMIN EBEVEYNLİĞE ETKİSİ

Çocuğun özelliklerinin ebeveynlik üzerindeki etkisi teorik modellerle açıklanmış, ampirik çalışmalarla gösterilmiş ve gelişim psikolojisi literatüründe geniş yer bulmuştur (Bates vd., 2012; Bell, 1968; Belsky, 1984; Sameroff, 2009). Ebeveynin çocuk gelişimi üzerindeki etkisine odaklanan hakim paradigmada Thomas ve Chess'in mizaç çalışmaları ve Bell'in (1968) görüşleri ile birlikte "çocuk etkileri" yönüne doğru bir değişim yaşanmıştır (Crockenberg ve Leerkes, 2003).

Bell (1968), çocukların sosyalleşme süreçlerinde ebeveyn ve çocuğun karşılıklı etkileşimine vurgu yapmış ve birbirlerinin davranışlarını şekillendirdiklerini ileri sürmüştür. Dolayısıyla, ebeveynin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi olduğu gibi çocuğa ait yapısal farklılıklar ona verilen ebeveynlik üzerinde etki sahibidir (Sameroff, 1975). Çocuk sosyal etkileşimlerde yalnızca alıcı değil, kendisine ait bireysel özellikleriyle aktif rol sahibidir (Putnam vd., 2002).

Çocuk etkileri yönündeki paradigma değişimiyle özellikle çok ve sık ağlayan bebeklerin ebeveynleri üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. Zor mizaca sahip bebeklerin ebeveynlerinin çocuklarına yönelik daha olumsuz duygulara sahip olacağı ve çocuklarına daha az duyarlı şekilde bakım vereceğine yönelik bir varsayım söz konusu olmuştur (Crockenberg ve Leerkes, 2003). Belsky (1984) de, bu etkinin çocuğun mizacının ona ebeveynlik yapmayı daha zor ya da kolay hale getirmesi yoluyla olduğunu öne sürmüştür.

Buna alternatif bir görüş çocuğun mizacının ebeveynlik üzerindeki etkisinin ebeveynle ilgili değişkenlere bağlı olarak değişiklik gösterebileceğidir (Crockenberg, 1986) Buna paralel olarak, Lerner ve Lerner (1983), aynı mizaç özelliğinin farklı ebeveynler için farklı anlamlara gelebileceğini ve bu nedenle farklı ebeveynlik yaklaşımları doğurabileceğini belirtmiştir (Crockenberg, 1986'da atıfta bulunulduğu gibi). Bu görüşe göre, olumsuz duygulanım kimi ebeveynin daha duyarlı bakım vermesine de sebep olabilir (Crockenberg, 1986).

Putnam vd. (2002) de çocuğun zor mizacı ile ebeveynlik arasında iki yönde de ilişki olabileceğini belirtmiştir. Çabuk sinirlenen veya çok içine kapanık çocuklar ebeveynlerinde daha fazla olumsuz tutum ortaya çıkarabileceği gibi, ebeveynler bu çocuklarının ihtiyaçları sebebiyle onlarla etkileşimlerinde daha fazla olumlu çaba da gösterebilir.

Nitekim, çocukta olumsuz duygulanım ile ebeveynlik arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar karışık sonuçlar vermiştir (Crockenberg, 1986; Crockenberg ve Leerkes, 2003; Paulussen-Hoogeboom vd., 2007; Putnam vd., 2002). Beklenen şekilde, zor mizaç ile ebeveynin duyarlı bakım vermesi arasında negatif ilişki bulan çalışmalar olduğu gibi, iki değişken arasında pozitif ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur. Aynı zamanda, anlamlı bir ilişki bulamayan çalışmalar da vardır.

Olumsuz duygulanım ve ebeveynlik ilişkisini konu alan çalışmalardan bir kısmı genel olumsuzluğu ifade eden zor mizaç, bir kısmı ise özelde korkulu ve kızgın mizacı ele almıştır. Zor mizaçla ilişkili olan bu iki özellik, farklı ebeveynlik yanıtlarını ortaya çıkarabilir veya ebeveynlikten farklı şekilde etkilenebilir (Bates vd., 2012; Rothbart ve Bates, 2006). Olumsuz duygulanım, ebeveynde bakım verme gibi olumlu tepkileri veya ihmal ya da olumsuz karşılık gibi olumsuz tepkileri açığa

çıkabilirken ebeveynin yaklaşımı da çocuğun olumsuz duygulanımını hafifletebilir veya pekiştirebilir.

Owens vd. (1998), bebeklerde 12. ve 18. ayda gözlemlenen irritabilite ile annelerin eşzamanlı duyarlılık düzeyi arasında negatif korelasyon bulmuştur. Fakat aynı ilişki boylamsal olarak gösterilememiştir. Benzer bir bulgu Kochanska vd.'de (2004) de görülebilir. Bu çalışmada 7 aylık bebekler ve anneleri çocuğun mizacı ve ebeveyn çocuk etkileşimi açısından gözlemlenmiştir. Bebeklerde kızgınlığın ebeveyn ile çocuk ilişkisindeki olumlu duygu paylaşımı ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Fakat, bu çalışmada da ilişki boylamsal olarak gösterilememiştir.

Owens vd. (1998) ve Kochanska vd.'nin (2004) aksine, Paulussen-Hoogeboom vd. (2008) ise üç yaşındaki çocukların olumsuz duygulanımı ile ebeveynin duyarlılık düzeyi arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Bu çalışmada olumsuz duygulanımı yüksek çocukların annelerinin, olumsuz duygulanımı düşük çocukların annelerine göre yapılandırılmış oyun esnasında çocuklarıyla daha duyarlı etkileşim kurduğu gözlemlenmiştir.

Lee ve Bates'in (1985) çalışması ise mizaç ile ebeveyn kontrolü arasındaki ilişkiyi gösteren bulgular sunmaktadır. Daha zor mizaca sahip çocukların ebeveynlerinin daha kolay mizaca sahip çocukların ebeveynlerine göre disiplin konusunda daha çok zorluk yaşadıkları görülmüştür. Bu ebeveynlerin, çocuklarını kontrol ederken daha müdahaleci oldukları ve daha çabuk pes ettikleri gözlemlenmiştir.

Putnam vd.'ye (2002) göre, literatürdeki bu çelişkili bulgular, mizaç ve ebeveynlik ilişkisinde düzenleyici ve aracı değişken olarak rol oynayan olası üçüncü değişkenleri düşündürmektedir. Bu değişkenler; çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, ebeveyne ait özellikler ve sosyokültürel farklılıklar olarak belirtilmiştir.

Zor mizaca sahip bir çocuğun ebeveyni, küçük bebeğine daha duyarlıyken, zaman ilerledikçe yorulabilir ve duyarlılığını sürdüremeyebilir (Crockenberg, 1986). Çocuğun cinsiyeti söz konusu olduğunda ise, ebeveynlerin genellikle kız çocuklarda erkek çocuklara göre irritabiliteyi daha olumsuz, utangaçlığı ise daha olumlu karşıladığı görülmektedir (Putnam vd., 2002). Putnam vd. (2002), mizaç ve ebeveynlik ilişkisinde düzenleyici değişkenler olarak sosyokültürel faktörlerden

ebeveynin sosyoekonomik düzeyi, çevreden aldığı sosyal destek ve kültürel değerleri; ebeveyn özelliklerindense ebeveynin kişilik özelliklerini vurgulamıştır.

Crockenberg (1986) de literatürdeki çelişkili bulguların örneklemeleri oluşturan ebeveynlerin kişisel ve sosyal çevrelerine bağlı özelliklerinden kaynaklanabileceğini öne sürmüştür. Bu görüşe göre, ebeveynlik açısından daha riskli özelliklere sahip ebeveynler bebeğin olumsuz duygulanımına karşı daha az duyarlılık gösterirken, risk faktörüne sahip olmayan ebeveynler zor mizaçlı bebeklerine karşı daha duyarlı ve hassas olabilmektedir.

Paulussen-Hoogeboom vd. (2007) bebeklik ve erken çocukluk döneminde olumsuz duygulanım ile ebeveynliğin destekleyicilik veya kontrol boyutlarının ilişkisini ele alan araştırmalar üzerinden bir metaanaliz çalışması yapmıştır. Çalışmanın bütüncül sonucuna göre, daha yüksek olumsuz duygulanım, daha az destekleyici ebeveynlik, daha fazla kısıtlayıcı kontrol ve daha az tümevarımsal kontrol ile ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte, üç ilişkide de etki büyüklüğünün zayıf olduğu ve ilk iki ilişkide örneklem ve ölçüm özellikleriyle ilgili çeşitli faktörlerin düzenleyici olarak rol oynadığı görülmüştür.

Paulussen-Hoogeboom vd.'nin (2007) çalışmasında öne çıkan düzenleyici faktörlerden biri sosyoekonomik düzeydir. Çocuğun olumsuz duygulanımı ile daha az destekleyici ebeveynlik arasındaki ilişki yalnızca düşük ve orta sosyoekonomik düzeyde görülmüştür ve etki büyüklüğü düşük sosyoekonomik düzey için daha fazladır. Yüksek sosyoekonomik düzeyde ise ilişki ters yönde olup çocuğun olumsuz duygulanımı daha yüksek destekleyicilikle ilişkilir. Ebeveynin sosyoekonomik durumunun düzenleyici olması Crockenberg'in (1986) görüşünü destekler niteliktedir (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007).

Sonuç olarak, çocuğun mizacının ebeveyn üzerindeki etkisinin şartlı olduğu ve ana etkiden ziyade etkileşim etkisine bakılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Crockenberg ve Leerkes, 2003).

1.4. MEVCUT ÇALIŞMA: OLUMSUZ DUYGULANIMIN EBEVEYNLİĞE ETKİSİNDE OLASI BİR DÜZENLEYİCİ OLARAK EBEVEYN ZİHİNSELLEŞTİRMESİ

Literatürde çocuğun cinsiyeti, ebeveyn stresi, ebeveynin kişilik özellikleri gibi çeşitli faktörlerin mizaç ile etkileşiminin ebeveynlik üzerindeki etkisinin ampirik çalışmalarda incelendiği görülmüştür (Clark vd., 2000; Coplan vd., 2009; Koenig vd., 2010; Paulussen-Hoogeboom vd., 2008). Ayrıca, mizacın ebeveynliğe etkisi üzerine yapılan gözden geçirme ve metaanaliz çalışmalarında da bu faktörler ile çocuğun yaşı, ebeveynin sosyoekonomik düzeyi, ebeveynin aldığı sosyal destek gibi diğer faktörlerin düzenleyici değişken olarak önemi vurgulanmıştır (Paulussen-Hoogeboom, 2007; Putnam vd., 2002).

Bu duruma paralel olarak, Taraban ve Shaw (2018), daha güncel araştırma bulgularından yola çıkarak Belsky'nin (1984) süreç modeline birtakım eklemeler önermiştir. Belsky'nin ana modelinde çocuğun, ebeveynin ve sosyal çevrenin özellikleri ebeveynlikle doğrudan bağlantılıdır. Taraban ve Shaw (2018) doğrudan ilişkiye ek olarak bu boyutların birbirleriyle etkileşimlerinin de ebeveynlikle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Taraban ve Shaw'ın (2018) modelini destekler biçimde, çocuğun ve ebeveynin özelliklerinin birbiriyle etkileşim içinde ebeveynliği şekillendirdiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Clark vd., 2000; Coplan vd., 2009; Koenig vd., 2010). Clark vd. (2000), ebeveynin davranışı üzerinde çocuğun mizacı ve ebeveynin kişiliğinin etkileşimini incelemiştir. Bu çalışmaya göre, perspektif alma becerisi yüksek olan ebeveynler, çocuğun olumsuz duygulanım düzeyinden bağımsız şekilde güç kullanımına daha az başvurmaktadır. Fakat, düşük empati düzeyine sahip ebeveynler çocuğun mizacına bağlı olarak güç kullanımında farklılık göstermekte, olumsuz duygulanımı yüksek çocuklarda daha fazla güç kullanırken olumsuz duygulanımı düşük çocuklarda daha az güç kullanmaktadır.

Koenig vd. (2010) de ebeveynlik üzerinde ebeveynin kişiliği ve çocuğun mizacının etkileşimini incelemiştir. Öfkeye yatkın, zor mizaçlı çocuklarda annenin iyimserlik düzeyi duyarlı ve duygusal olarak pozitif ebeveynliği belirlemektedir. Annenin iyimserlik düzeyi yüksek olduğunda zor mizaçlı çocuğuna daha olumlu ebeveynlik gösterirken, iyimserlik düzeyi düşük anneler zor mizaçlı çocuklarına daha az olumlu ebeveynlik göstermektedir.

Coplan vd. (2009) ise çocuğun mizacını utangaçlık ve duygusal regülasyonun zayıflığı bağlamında ele almış, ebeveynin kişilik özelliklerinden ise nevrotiklik ve

uyumluluk boyutlarını incelemiştir. Ebeveynin aşırı koruyucu yaklaşımının çocuğun utangaçlık ve ebeveynin nevroitiklik düzeyi yüksek olduğunda arttığı görülmektedir. Bu çalışmalarda çocuğun olumsuz duygulanımının farklı boyutlarının ebeveyne ait bir faktör olarak ebeveynin kişilik özellikleriyle etkileşiminin incelendiği görülmektedir.

Literatürde ebeveyn zihinselleştirmesinin ebeveynlikle ilişkisi gösterilmekle birlikte (Camoirano, 2017; Stuhmann vd., 2022), mizaç ve ebeveynlik ilişkisinde ebeveyn zihinselleştirmesinin rolünü araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, bu ilişkiye dair öngörü veren çeşitli ampirik çalışmalar ve teorik modeller bulunmaktadır (Ör. Belsky, 1984; Rutherford vd., 2015; Wong vd., 2017).

Ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü, çocuğun mizacının içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerine etkisinde gösterilmiştir (Ghanbari vd., 2023; Wong vd., 2017). Wong vd. (2017), 7. ayda bebeklerin olumsuz duygulanımı ile 18. ayda görülen davranış problemlerinde ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolünü araştırmıştır. Ebeveyn yansıtıcı işlevselliği yalnızca orta ve düşük düzeydeyken çocuğun olumsuz duygulanımı ileride davranış problemlerini yordamaktadır. Ebeveyn yansıtıcı işlevselliği yüksek olduğunda ise olumsuz duygulanım ile davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Wong vd.'ye (2017) göre, zihinselleştirme kapasitesi yüksek bir ebeveyn, çocuğunun duygusal ihtiyaçlarını daha iyi gözetebilir ve ihtiyaç duyduğu desteği çocuğuna daha iyi verebilir. Olumsuz duygulanımı yüksek bir çocuk söz konusu olduğunda bu durum özellikle önem kazanır. Ebeveyn kendi duyguları yükselse de yansıtıcı işlevselliğini kullanarak çocuğunun duygularını anlamlandırıp ona duyarlılıkla yaklaşabilir.

Nitekim, zihinselleştirme kapasitesi yüksek olan ebeveynler, çocuklarının ve kendilerinin duygularını düzenlemede daha iyi olduklarından çocuklarının ihtiyaçlarına yanıt verirken olumsuz ebeveyn davranışlarına daha az başvururlar (Fonagy vd. 2002, Stuhmann vd., 2022'de atıfta bulunulduğu gibi). Ayrıca, çocuklarının davranışlarının altında yatan içsel durumlarını fark edebildiklerinden onlara daha duyarlı yanıt verebilirler (Slade, 2005; Stuhmann vd., 2022).

Belsky (1984), çocuğa duyarlı bir ebeveynlik sunabilmesi için bir ebeveynin başkalarının perspektifini alabilen ve empati kurabilen bir psikolojik yapıya sahip

olması gerektiği varsayımını öne sürmüştür. Ayrıca, ebeveynlik açısından çocuğun bireysel özellikleri risk oluşturduğunda ebeveyne ait kaynakların ebeveynlik sistemini koruyabileceğini belirtmiştir. Belsky (1984), bu kişilik yapısını psikolojik olgunluk olarak kavramsallaştırırsa da ebeveyn yansıtıcı işlevselliği de bu bağlamda değerlendirilebilir ve olumsuz duygulanımın etkileri var olduğunda ebeveynlik sisteminde koruyucu bir faktör olarak yer alabilir.

Rutherford vd. (2014) ise ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin ebeveynlerin stres toleransı ile ilişkisini araştırmış ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile ebeveynin öz bildirime dayalı sıkıntıya toleransı arasında negatif ilişki bulunmuştur. Zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi daha yüksek olan ebeveynler, duygusal sıkıntı karşısında daha az dayanıklı, daha az yeterli ve zihinsel olarak sıkıntıyla daha fazla meşgul olduklarını belirtmiştir. Aynı çalışmada ebeveynin stres toleransı, devamlı olarak ağlayan ve ihtiyacı karşılanarak sakinleştirilmesi beklenen bir bebek simülatörüne dayanma süresi ile de ölçülmüştür. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi azaldıkça ebeveynin bebek simülatörünü sakinleştirmek için çaba harcadığı sürenin arttığı görülmüştür.

Rutherford vd. (2014), bulguları ebeveynin çocuğu ile etkileşiminde içsel düşünme kapasitesine başvurmasının önemi bağlamında yorumlamıştır. Ebeveyn zihinselleştirme öncesi modlara başvurduğunda çocuğunun yaşadığı sıkıntı karşısında duygusal olarak daha az dayanıklılık gösterebilir, sıkıntıyı yönetmekte zorlanabilir ve ebeveynlik davranışları bundan etkilenebilir. Çocukta olumsuz duygulanımın ebeveynlik açısından oluşturduğu stres düşünüldüğünde (Oddi vd., 2013) ebeveynin içsel düşünme işlevselliğinin ve özellikle zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin önemi görülebilir.

Mevcut çalışmada, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynliğin farklı boyutlarına etkisinde olası bir düzenleyici değişken olarak ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin rolü araştırılacaktır. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin olumsuz duygulanım ve ebeveynlik ilişkisinde belirleyici olacağı düşünülmektedir. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modları arttıkça olumsuz duygulanımın ebeveynlik üzerindeki etkisinin artacağı, azaldıkça bu etkinin tersine döneceği düşünülmektedir.

1.4.1. Çalışmanın Hipotezleri

Mevcut çalışmada aşağıda belirtildiği gibi 9 adet hipotez bulunmaktadır:

Hipotez 1: Çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn sıcaklığı arasında negatif bir ilişki vardır.

Hipotez 2: Çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn kontrolü (davranışsal) arasında negatif bir ilişki vardır.

Hipotez 3: Çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn düşmanlığı arasında pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 4: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile ebeveyn sıcaklığı arasında negatif bir ilişki vardır.

Hipotez 5: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile ebeveyn kontrolü (davranışsal) arasında negatif bir ilişki vardır.

Hipotez 6: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile ebeveyn düşmanlığı arasında pozitif bir ilişki vardır.

Hipotez 7: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modları arttıkça çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn sıcaklığı üzerindeki negatif yönlü etkisi artmaktadır.

Hipotez 8: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modları arttıkça çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn kontrolü (davranışsal) üzerindeki negatif yönlü etkisi artmaktadır.

Hipotez 9: Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modları arttıkça çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn düşmanlığı üzerindeki pozitif yönlü etkisi artmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. Çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü incelenmiştir. Ebeveynin depresyon düzeyi istatistiksel olarak kontrol edilmiştir.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın örneklemini 3-6 yaş (36-72 ay) arasında çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Örneklem seçimi, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yoluyla yapılmıştır. Sosyal medya kanalları aracılığıyla anket linkine ulaşan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan toplam 258 anne anket formunu doldurmuştur. Anketi dolduranlar arasında çocuğu belirtilen yaş aralığının dışında olan 39 katılımcının verisi çıkarılmıştır. Ayrıca, dışlama kriterini oluşturduğundan otizm spektrum bozukluğu tanısı almış 2 katılımcının verisi çalışmaya dahil edilmemiştir. Sonuç olarak toplam katılımcı sayısı 217 olmuştur.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmaya ait veri, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan alınan 08.02.2024 tarihli ve 32/26 sayılı izin sonrasında 03.03.2024 – 05.05.2024 tarihleri arasında çevrimiçi olarak toplanmıştır. Araştırma anketi Google Formlar aracılığıyla oluşturulmuş ve anket linki sosyal medya platformları (Instagram, WhatsApp, G-mail) aracılığıyla paylaşılmıştır.

Anket formunun ilk sayfasında ebeveynler için araştırma ile ilgili bilgilendirme metni ve onam seçeneği yer almaktadır. Ebeveynlere ilk olarak 3-6 yaş (36-72 ay) arasında çocuğu olan bir anne olup olmadıkları sorulmuştur. Yalnızca

“evet” yanıtını verenler sonraki sayfalarda yer alan ölçme araçlarına ilerleyip soruları cevaplandırmıştır.

2.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik bilgi formu, Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışları Envanteri ve Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Tüm veri toplama araçları öz bildirime dayalı anket formundadır. Ankette kullanılan araç ve ölçekler aşağıda verildiği sırayla yer almıştır. Katılımcılar, çocukla ve ebeveynlikle ilgili soruları yalnızca 3-6 yaş arasındaki tek bir çocuklarını düşünerek cevaplandırmaları gerektiği noktasında bilgilendirilmiştir.

2.3.1.1. Demografik Bilgi Formu

Bu form, çalışmanın amacı doğrultusunda örneklemin özelliklerine dair bilgi edinmek için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Demografik bilgi formunda anneye, çocuğa ve aileye ilişkin çeşitli sorular yer almaktadır.

Anneye ve aileye ilişkin sorular; annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, (varsa) mesleği, kaç çocuk sahibi olduğu, daha önce psikiyatrik bir tanı alıp almadığı ve aldıysa bunun ne olduğu, çocuğun babasıyla ilişki durumu ve aylık hanelerine giren gelir miktarıdır.

Çocuğa ilişkin sorular ise cinsiyet, doğum tarihi, doğum sırası, şu anda okul öncesi eğitimi alıp almadığı, ebeveyn dışında düzenli bir bakım vereninin olup olmadığı ve varsa kim olduğu, daha önce psikiyatrik bir tanı alıp almadığı ve aldıysa bunun ne olduğu, engellilik durumu ve varsa bunun ne olduğudur.

2.3.1.2. Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu (ÇDL-KF)

Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu (Children's Behavior Questionnaire Short Form), Putnam ve Rothbart (2006) tarafından 3-8 yaş çocuklarda mizacın çeşitli boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş ebeveyn bildirimine dayalı bir ölçektir. Bu form; 195 madde ve 15 alt ölçekten oluşan Çocuk Davranış Listesi'nin (Children's Behavior Questionnaire; Rothbart vd., 1994) kısa versiyonudur. Orijinal ölçekle aynı sayıda alt ölçeğe sahip olmakla birlikte madde sayısı 94'e indirilmiştir.

Orijinal ölçekte alt ölçeklerin üç faktöre yüklendiği görülmüştür (Rothbart vd., 1994). Alt ölçeklerden etkinlik seviyesi, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet, dürtüsellik ve utangaçlık dışadönüklük faktörüne; kızgınlık/düş kırıklığı, rahatsızlık, azalan tepki/sakinleşme, korku ve mutsuzluk olumsuz duygulanım faktörüne; dikkati odaklama, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve algısal hassasiyet ise gayretli kontrol faktörüne aittir. Yaklaşım/olumlu katılım ile gülümseme ve kahkaha alt ölçekleri faktör analizinde tutarlı sonuç vermemiştir.

Çocuk Davranış Listesi Kısa Formunda her bir alt ölçek için 6-8 madde bulunmaktadır. Maddeler 1-7 (“Tamamıyla yanlış”, “çoğunlukla yanlış”, “kısmen yanlış”, “ne doğru ne yanlış”, “kısmen doğru”, “çoğunlukla doğru”, “tamamıyla doğru”) arasında puanlanır. Ayrıca, belirtilen durumla daha önce karşılaşılmamışsa “uygun değil” seçeneği işaretlenir. Ölçek puanlaması, her bir alt ölçek için maddelerden alınan toplam puan, madde sayısına bölünerek yapılır. “Uygun değil” cevabı verilen sorular puanlamaya dahil edilmez. Herhangi bir alt ölçekten alınan daha yüksek puan o mizaç boyutunda çocuğun daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türk örnekleme uyarlama çalışması Akın Sarı vd. (2012) tarafından üç farklı sosyoekonomik bölgeden 3-7 yaş arası çocukların anneleriyle yapılmıştır. Cronbach Alfa katsayısı alt ölçekler için .47 ile .86 arasındadır. Tüm test için ise .78 olarak bulunmuştur.

Mevcut çalışmada, çalışmanın amacı yalnızca olumsuz duygulanımı kapsadığından bu faktöre ait boyutlar olan kızgınlık/düş kırıklığı (Ör. “İsteddiği bir şey olmadığında öfke nöbeti geçirir”), rahatsızlık (Ör. “Hava soğuk ve nemli olduğunda biraz rahatsız olur”), azalan tepki/sakinleşme (Ör. “Heyecan verici bir etkinlikten sonra sakinleşmekte güçlük çeker”), korku (Ör. “Hırsız veya öcülerden korkar”) ve mutsuzluk (Ör. “Ailesinin planları yolunda gitmezse üzülür.”) alt ölçekleri kullanılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, olumsuz duygulanım için Acar’da (2016) olduğu gibi birleşik puan hesaplaması yapılmıştır. Söz konusu alt ölçekleri oluşturan 31 maddenin güvenirlik analizi yapılmış ve madde toplam korelasyonu yeterli görülen 28 maddeyle ortalama alınarak çalışılmıştır.

2.3.1.3. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ)

Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, Luyten vd. (2017) tarafından geliştirilmiştir. Üç boyuttan oluşan ölçek her boyut için 6 olmak üzere toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin boyutları; çocuğun zihinsel durumlarına yönelik ilgi ve merak (Ör. “Çocuğumun nasıl hissettiğini genellikle merak ederim”), çocuğun zihinsel durumları hakkında kesinlik (Ör. “Çocuğumun davranışlarının sebebini her zaman bilirim”) ve zihinselleştirme öncesi modlardır (Ör. “Çocuğum mızmızlandığı zaman bunu beni kızdırmak için yapar”).

Ölçek maddeleri 1-7 (1, kesinlikle katılmıyorum; 7, kesinlikle katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçek toplam puan vermemekte, her bir alt boyut için ayrı puan hesaplaması ortalama alınarak yapılmaktadır. Ters maddeler puanlamaya ters yönde dahil edilmektedir. Alınan daha yüksek puan ebeveynin o boyutta daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Arıkan vd. (2020) tarafından 1-7 yaş çocukların anneleriyle yapılmıştır. Cronbach Alfa katsayıları çocuğun zihinsel durumlarına karşı ilgi ve merak için .72, çocuğun zihinsel durumları hakkında kesinlik için .75 ve zihinselleştirme öncesi modlar için .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türk örnekleminde yeterli geçerlik ve güvenirlik derecesini sağladığı belirtilmiştir.

Mevcut çalışmanın amacı doğrultusunda zihinselleştirme öncesi modlar boyutu kullanılmıştır.

2.3.1.4. Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanteri (R-EDE)

Ebeveynlik Davranışı Envanteri (Parent Behavior Inventory), ilk olarak Lovejoy vd. (1999) tarafından okul öncesi ve okul çağı çocuklarında ebeveynlik davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 20 soruluk orijinal ölçek destek/katılım ve düşmanlık/zorlama olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Weis ve Toolis (2010), orijinal ölçeğe davranışsal kontrol boyutunu da ölçmek amacıyla 10 madde ekleyerek Ebeveynlik Davranışı Envanteri’ni revize etmiştir.

Weis ve Toolis’in (2010) revize ettiği Ebeveynlik Davranışı Envanteri üçlü faktör yapısına sahiptir. Ölçek; ebeveynliğin sıcaklık, kontrol ve düşmanlık olmak üzere üç boyutunu ölçmektedir. Sıcaklık, ebeveynlerin çocuklarına yönelik şefkat,

destek, kabul ve olumlu katılım içeren davranışlarını (Ör. “Çocuğumla birlikte komik bulduğum şeylere gülerim.”) göstermektedir (Lovejoy vd., 1999). Kontrol, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını yönlendirmeyi içeren ve disiplinle ilgili uygun davranışlarını (Ör. “Çocuğumun yetişkinlere karşı kibar davranmasını beklerim.”) belirtmektedir (Weis ve Toolis, 2010). Düşmanlık ise, ebeveynlerin çocuğa yönelik olumsuz duygular veya kayıtsızlık içeren davranışlarını ve tehdit ve fiziksel ceza içeren kontrol girişimlerini (Ör. “Çocuğuma kendini kötü hissettirebilecek şeyler söylerim.”) ifade etmektedir (Lovejoy vd., 1999).

Her boyut için 10 madde bulunan ölçek toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde, 1-6 arasında puanlanır. 1, hiç doğru değil (ben bunu yapmam); 2, çok az doğru; 3, biraz doğru; 4, kısmen doğru; 5, oldukça doğru; 6, çok doğru (ben bunu sık sık yaparım) anlamına gelmektedir. Ölçek toplam puan vermemekte, alt ölçekler için ayrı puan hesaplanmaktadır. Her bir alt ölçek için alınan yüksek puan, ebeveynin o boyutta daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Revize edilmiş ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Uzun Çiçek ve Sarıçam (2023) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğini ölçmek için iç tutarlılık ve test tekrar test güvenirliğine bakılmıştır. Sıcaklık, kontrol ve düşmanlık alt boyutları için Cronbach Alfa değerleri sırasıyla .96, .85 ve .93’tür. Ayrıca, ölçeğin yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği de incelenmiştir. Sonuç olarak, Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanterinin Türkiye’de 4-12 yaşları arasındaki çocukların ebeveynlerine uygulamak için geçerlik ve güvenirliği yeterli bulunmuştur.

2.3.1.5. Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri, Beck vd. (1961) tarafından bireylerdeki depresyonun derecesini nicel olarak belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Bir öz bildirim ölçeği olan Beck Depresyon Envanterinde 21 madde bulunmakta ve her bir madde duygusal, bilişsel, motivasyonel ve uyku, iştah ve cinsellikle ilgili çeşitli depresyon belirti ve görünümelerini içermektedir (Beck vd., 1961; Hisli, 1988). Her maddede değeri 0-3 arasında değişen ve gittikçe belirtinin düzeyinin arttığını ifade eden 4 seçenek bulunmaktadır. Kişilerden son bir hafta içerisindeki ruh hallerini değerlendirerek uygun ifadeyi seçmeleri beklenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 63’tür. Puanın artması, depresyon düzeyinin arttığını

gösterir. Ayrıca, 17 puanın normal üstü depresyon düzeyi için kesme noktası olduğu görülmüştür (Hisli, 1988).

Ölçeğin Türk örnekleme uyarlanması sürecinde, ilk olarak Tegin (1980) tarafından poliklinik hastaları ve öğrencilerle güvenirlik çalışmaları yapılmış ve yarıya bölme güvenirlik katsayıları sırasıyla .61 ve .78 olarak bulunmuştur (Hisli 1989'da atıfta bulunulduğu gibi). Daha sonra, İzmir Devlet Hastanesinde psikiyatri polikliniği hastalarıyla geçerlik (Hisli, 1988) ve Ege Üniversitesinde çeşitli bölüm öğrencileriyle geçerlik ve güvenirlik çalışmaları (Hisli, 1989) yapılmıştır. Ölçeğin madde analizinden elde edilen Cronbach Alfa katsayısı .80'dir (Hisli, 1989).

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

İlk olarak katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre dağılımlarını incelemek amacıyla frekans analizleri ve tanımlayıcı istatistik analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin güvenirliklerini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa katsayılarına bakılmış ve ölçeklerden alınan toplam puanların tanımlayıcı istatistik değerleri incelenmiştir. Ayrıca, ölçeklerden elde edilen puanların örneklem içinde nasıl dağıldığına bakılmıştır. Ölçeklerin birbirleriyle ilişkisinin incelenmesi için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan ebeveyn sıcaklığı, ebeveyn kontrolü ve ebeveyn düşmanlığının çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, ebeveynin yaşı ve ebeveynin eğitim düzeyine bağlı olarak değişim gösterip göstermediğinin incelenmesi için Bağımsız Örnek t Testi, Pearson Korelasyon Analizi, Mann Whitney U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Kruskal Wallis Testleri uygulanmıştır.

Hipotez testlerinde çalışmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan ebeveynlik boyutlarının her biri için ayrı olmak üzere üç adet Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Analizler Hayes Process Macro Model 1 (Hayes, 2022) kullanılarak yapılmıştır. Her bir modele olumsuz duygulanım bağımsız değişken, zihinselleştirme öncesi modlar moderatör, anne depresyonu kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Çoklu doğrusal bağıllığı engellemek amacıyla olumsuz duygulanım ve zihinselleştirme öncesi modlar için standartlaştırılmış puan kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. ÖRNEKLEMİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE DAĞILIMI

Çalışmaya 217 anne katılmıştır. Annelerin ve çocukların sosyodemografik özellikleri Tablo 1-3'te verildiği gibidir. Çocukların yaşları 36-72 ay arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 52,26 aydır (s=10,33). Çocukların cinsiyet dağılımı incelendiğinde 107'sinin (%49,3) kız, 110'unun (%50,7) erkek olduğu görülmüştür.

Yaşını belirten 202 annenin (%93,1) yaş ortalaması 33,48 (s=4,69) olup yaşları 23 ve 50 arasında değişmektedir. 15 kişi (%6,9) yaşını belirtmemiştir. Annelerin çocuklarının babalarıyla birliktelik durumu incelendiğinde 211'inin (%97,2) evli ve birlikte, 1'inin (%0,5) evli ve ayrı, 3'ünün (%1,4) ise boşanmış olduğu görülmüştür. 1 katılımcı (%0,5) diğer seçeneğini işaretlemiş, 1 katılımcı (%0,5) ise soruya yanıt vermemiştir. Çalışmaya katılan annelerden 25'i (%11,5) daha önce bir psikiyatrik tanı aldığını, 191'i (%88,0) ise almadığını belirtmiştir. 1 katılımcı (%0,5) soruya yanıt vermemiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Anne ve Çocukların Yaşlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişken	Kişi Sayısı (n)	Ort.	Standart Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer
Çocuk Yaş (Ay)	217	52,26	10,33	36	72
Anne Yaş	202	33,48	4,69	23	50

Annelerin eğitim düzeyi incelendiğinde 1'inin (%0,5) okuryazar olduğu; 3'ünün (%1,4) ilkokul, 6'sının (%2,8) ortaokul, 29'unun (%13,4) lise, 35'inin (%16,1) ön lisans, 97'sinin (%44,7) lisans, 33'ünün (%15,2) yüksek lisans ve 13'ünün (%6,0) doktora mezunu olduğu görülmüştür. Annelerin çalışma durumuna bakıldığında 130 kişinin (%59,9) çalışmadığı, 12 kişinin (%5,5) öğrenci olduğu, 24

kişinin (%11,1) yarı zamanlı ve 51 kişinin (%23,5) tam zamanlı çalıştığı görülmüştür. Aylık hanelerine düşen gelir miktarını belirten 164 kişinin (%75,6) geliri 0 ile 382080 TL arasında değişmektedir ve ortalama gelir 67471,85 TL'dir (s=56149,28).

Çalışmaya katılan annelerden 80'i (%36,9) tek, 92'si (%42,4) iki, 31'i (%14,3) üç, 12'si (%5,5) dört ve 2'si (%0,9) beş çocuk sahibidir. Çocukların doğum sırası incelendiğinde 125'inin (%57,6) ilk, 60'ının (%27,6) ikinci, 18'inin (%8,3) üçüncü, 9'unun (%4,1) dördüncü ve 2'sinin (%0,9) beşinci çocuk olduğu görülmüştür. 3 çocuğun (%1,4) doğum sırası belirtilmemiştir. Çocukların 153'ü (%70,5) okul öncesi eğitimi alırken 64'ü (%29,5) almamaktadır. Çocuklardan 179'unun (%82,5) günlük bakım vereni yalnızca anne ya da babayken, 38'inin (%17,5) ise anne baba dışında günlük bakım vereni bulunmaktadır.

Tablo 2. Çocukların Sosyodemografik Özellikleri Açısından Dağılımı

Değişken	Kategori	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	107	49,3
	Erkek	110	50,7
Okul Öncesi Eğitim	Evet	153	70,5
	Hayır	64	29,5
Ebeveyn Harici Bakım Veren	Evet	38	17,5
	Hayır	179	82,5
Doğum Sırası	İlk	125	57,6
	İkinci	60	27,7
	Diğer/ Belirtilmemiş	32	14,7
Genel Toplam		217	100,0

Tablo 3. Annelerin Sosyodemografik Özellikleri Açısından Dağılımı

Değişken		Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Anne Eğitim Düzeyi	Lise Öncesi	10	4,6
	Lise	29	13,4
	Ön Lisans	35	16,1
	Lisans	97	44,7
	Lisansüstü	46	21,2
Anne Çalışma Durumu	Çalışmıyor	130	59,9
	Çalışıyor	75	34,6
	Öğrenci	12	5,5
Anne Baba Birliktelik Durumu	Evli ve Birlikte	211	97,2
	Evli ve Ayrı/ Boşanmış	4	1,9
	Diğer/ Belirtilmemiş	2	0,9
Anne Çocuk Sayısı	1	80	36,9
	2	92	42,4
	3 +	45	20,7
Anne Psikiyatrik Tanı Durumu	Evet	25	11,5
	Hayır	191	88,0
	Belirtilmemiş	1	0,5
Genel Toplam		217	100,0

3.2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLERİ

3.2.1. Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri

Araştırmada kullanılan ölçek ve alt ölçeklerin bu çalışma için uygunluğunu tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa Güvenirlik Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo

4'te verilmiştir. Cronbach alfa katsayıları; Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanteri'nin Ebeveyn Sıcaklığı alt ölçeği için 0,84, Ebeveyn Kontrolü alt ölçeği için 0,66 ve Ebeveyn Düşmanlığı alt ölçeği için 0,79 olarak bulunmuştur. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeğine ait Zihinselleştirme Öncesi Modlar alt ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0,61, Beck Depresyon Envanterinin ise 0,88'dir. Sonuç olarak, ölçekler yeterli güvenilirliktedir.

Olumsuz Duygulanım Toplam Puanı Çocuk Davranış Listesi Kısa Formundan Kızgınlık, Rahatsızlık, Korku, Üzüntü ve Azalan Tepki/Sakinleşme alt ölçeklerini oluşturan 31 madde ile oluşturulmuştur. Güvenirlik analizinin tüm katılımcılarla gerçekleştirilebilmesi için ilk olarak, maddelere verilen “uygun değil” yanıtları kayıp veri olarak ele alınmış ve tam seçkisiz dağılıp dağılmadığının tespiti için Little's MCAR Testi uygulanmıştır. Test sonucunda tam seçkisiz dağılım görüldüğünden bu verilere sıra ortalaması ataması yapılmış ve Cronbach Alfa Güvenirlik Analizine geçilmiştir. 31 madde için Cronbach alfa katsayısının 0,82 olduğu görülmüştür. Maddeler ayrı ayrı incelendiğinde rahatsızlık alt ölçeğine ait 2 maddenin ve üzüntü alt ölçeğine ait 1 maddenin madde toplam korelasyonunun zayıf olduğu ($r= 0,065; 0,073; 0,149$) ve Cronbach alfa katsayısını düşürdüğü görülmüştür. Bu nedenle, Olumsuz Duygulanım puanı için bu maddelerin çıkarılmasına ve kalan 28 maddenin kullanılmasına karar verilmiştir. Son durumda Cronbach Alfa katsayısı 0,83'tür.

Tablo 4. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	n	k	Alfa
ÇDL-KF Olumsuz Duygulanım Faktörü	217	28	0,828
EİDİÖ Zihinselleştirme Öncesi Modlar Alt Ölçeği	217	6	0,608
R-EDE Ebeveyn Sıcaklığı Alt Ölçeği	217	10	0,835
R-EDE Ebeveyn Kontrolü Alt Ölçeği	217	10	0,662
R-EDE Ebeveyn Düşmanlığı Alt Ölçeği	217	10	0,793
Beck Depresyon Envanteri	217	21	0,882

3.2.2. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 5'te verilmiştir. ÇDL-KF'den elde edilen Olumsuz Duygulanım toplam puanları 2,15 ile 6,14 arasında değişmektedir ve ortalaması 4,04'tür ($s=0,75$). EİDİÖ'nün Zihinselleştirme Öncesi Modlar alt ölçeğinden alınan toplam puanlar 1 ile 6 arasında değişmektedir ve ortalaması 2,34'tür ($s=0,99$). Beck Depresyon Envanterinden elde edilen depresyon puanlarının ortalaması 12,08'dir ($s=8,46$) ve değerlerin 0 ile 43 arasında değiştiği görülmüştür.

Çalışmanın bağımlı değişkenleri için kullanılan R-EDE'nin Ebeveyn Sıcaklığı alt ölçeğinden alınan toplam puanların 26 ve 60 arasında değiştiği ve ortalamasının 54,27 ($s=4,92$) olduğu gözlenmiştir. Ebeveyn Kontrolü alt ölçeğinden alınan toplam puanlar 20 ve 53 arasında değişmektedir ve ortalaması 34,79'dur ($s=5,89$). Ebeveyn Düşmanlığı alt ölçeğinden alınan toplam puanların ortalaması 20,94'tür ($s=6,77$) ve değerler 10 ile 43 arasında değişmektedir.

Tablo 5. Ölçek Toplam Puanlarının Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Ölçek Toplam Puanları	n	Ort.	St. Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer
ÇDL-KF Olumsuz Duygulanım	217	4,04	0,75	2,15	6,14
EİDİÖ Zihinselleştirme Öncesi Modlar	217	2,34	0,99	1,00	6,00
R-EDE Sıcaklık	217	54,27	4,92	26,00	60,00
R-EDE Kontrol	217	34,79	5,89	20,00	53,00
R-EDE Düşmanlık	217	20,94	6,77	10,00	43,00
Beck Depresyon Envanteri	217	12,08	8,46	0,00	43,00

3.2.3. Ölçek Toplam Puanlarının Örneklem İçinde Dağılımları

Ölçek toplam puanları uç değerler ve dağılımları açısından incelenmiştir. Standartlaştırılmış puanı $+/-3,29$ dışında kalan değerler uç değer olarak ele alınmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normallik ise eğiklik ve basıklık değerleri ile grafikler üzerinden incelenmiştir. Mevcut çalışmada örneklem büyüklüğü 50 ile 300 arasında

olduğundan standartlaştırılmış eğiklik ve basıklık değerlerinin $\pm 3,29$ aralığında olup olmamasına bakılmıştır (Kim, 2013). Bu değerler ve grafikler incelendiğinde, olumsuz duygulanım ve ebeveyn kontrolü toplam puanlarının dağılımlarının normal olduğu görülmüştür. Ebeveyn düşmanlığı, zihinselleştirme öncesi modlar ve depresyon puanlarının dağılımı pozitif eğim gösterirken ebeveyn sıcaklığı puanlarının dağılımı negatif eğimlidir. Ölçek toplam puanlarının eğiklik ve basıklık değerleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Değişkenlerin Örneklem İçinde Dağılımının İncelenmesi

Ölçek Toplam Puanları	Eğiklik	Standart Hata	Basıklık	Standart Hata
ÇDL-KF Olumsuz Duygulanım	0,209	0,165	-0,80	0,329
EİDİÖ-ZÖM	1,132		1,289	
R-EDE Sıcaklık	-1,893		6,382	
R-EDE Kontrol	0,183		0,149	
R-EDE Düşmanlık	0,688		0,076	
Beck Depresyon Envanteri	1,064		1,378	

ZÖM: Zihinselleştirme Öncesi Modlar

Çoklu Regresyon Analizlerinde normallik varsayımı değişkenler için ayrı ayrı incelenebileceği gibi artıkların incelenmesi yoluyla çoklu değişkenler düzeyinde de yapılabilir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu nedenle, veriyi baştan kaybetmemek adına uç değer olan verilerin silinmesi kararı çoklu değişkenler düzeyinde ele alınmıştır. Artıklar incelendiğinde, yalnızca ebeveyn sıcaklığının bağımlı değişken olduğu birinci Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi için ebeveyn sıcaklığı puanları uç değer olan 3 katılımcının varsayımları ihlal ettiği gözlenmiş ve söz konusu katılımcıların birinci hipotez analizinden çıkarılmasına karar verilmiştir.

3.3. DEĞİŞKENLERİN BİRBİRİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Değişkenlerin birbiri ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Ebeveyn sıcaklığı puanında 3

katılımcı uç değer gösterdiği için ilk hipotez analizinden çıkarılmış olması sebebiyle ebeveyn sıcaklığının dahil olduğu korelasyon analizleri 214 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Diğer tüm değişkenlerle yapılan korelasyon analizlerinde tüm katılımcılar dahil edilmiştir.

Ebeveynin sıcaklık düzeyi ile; düşmanlık düzeyi, zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin doğrusal, negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Buna göre, ebeveyn sıcaklık düzeyinin; düşmanlık düzeyi ile arasında orta derecede ($r=-0,419$; $p<0,001$); zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile arasında düşük derecede ($r=-0,246$; $p<0,001$) ve depresyon düzeyi ile arasında düşük derecede ($r=-0,162$; $p<0,05$) bir ilişki vardır. Sonuç olarak, ebeveynin düşmanlık, zihinselleştirme öncesi modlar ve depresyon düzeyi arttıkça sıcaklık düzeyinin azaldığı söylenebilir. Ebeveynin sıcaklık düzeyi ile kontrol düzeyi ve çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynin kontrol düzeyi ile; düşmanlık düzeyi, zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü olduğu gözlenmiştir. Buna göre, ebeveyn kontrol düzeyinin; düşmanlık düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,441$; $p<0,001$); zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,304$; $p<0,001$) ve depresyon düzeyi ile arasında düşük derecede ($r=0,169$; $p<0,05$) bir ilişki vardır. Sonuç olarak, ebeveynin düşmanlık, zihinselleştirme öncesi modlar ve depresyon düzeyi arttıkça kontrol düzeyinin arttığı söylenebilir. Çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ile ebeveynin kontrol düzeyi arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynin düşmanlık düzeyi ile; zihinselleştirme öncesi modlar, depresyon ve çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü olduğu gözlenmiştir. Buna göre, ebeveynin düşmanlık düzeyinin; zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,493$; $p<0,001$), depresyon düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,453$; $p<0,001$) ve çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,309$; $p<0,001$) bir ilişki gözlenmiştir. Sonuç olarak, ebeveynin zihinselleştirme

öncesi modlar ve depresyon düzeyi ile çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi arttıkça ebeveynin düşmanlık düzeyinin arttığı söylenebilir.

Çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ile ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve pozitif yönlü olduğu gözlenmiştir. Çocuğun olumsuz duygulanım düzeyinin, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile arasında orta derecede ($r=0,329$; $p<0,001$) ve ebeveynin depresyon düzeyi ile arasında düşük derecede ($r=0,257$; $p<0,001$) bir ilişki vardır. Sonuç olarak, çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi arttıkça ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar ve depresyon düzeyinin arttığı söylenebilir. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ile depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal, pozitif yönlü ve orta dereceli bir ilişki gözlenmiştir ($r=0,394$; $p<0,001$). Buna göre, ebeveynin depresyon düzeyi arttıkça zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin arttığı söylenebilir.

Tablo 7. Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişki

	2.ZÖM	3.Sıcaklık	4.Kontrol	5.Düşmanlık	6.BDE
1.Olumsuz D.	0,329**	-0,104	0,027	0,309**	0,257**
2.ZÖM		-0,246**	0,304**	0,493**	0,394**
3.Sıcaklık			0,004	-0,419**	-0,162*
4.Kontrol				0,441**	0,169*
5.Düşmanlık					0,453**

* $p<0,05$; ** $p<0,001$

3.4. BAĞIMLI DEĞİŞKENLERİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çalışmanın bağımlı değişkenlerini oluşturan ebeveynlik boyutlarının; çocuğun ve ebeveynin sosyodemografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiş ve sonuçlar Tablo 8-12’de verilmiştir. Ebeveyn sıcaklığının dahil olduğu analizler 214 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Çocuğun ve ebeveynin yaşı ile ebeveynlik boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ebeveynlik boyutlarının; çocuğun cinsiyeti ve ebeveynin eğitim düzeyine göre incelenmesi için yapılan analizlerde bağımlı değişkenin bağımsız

değişkenin her bir kategorisinde normal dağılım gösterdiği durumlarda Bağımsız Örnek t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), normal dağılım sağlanmadığı durumlarda ise Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Normal dağılım varsayımı 50'nin altında gözleme sahip gruplarda Shapiro Wilk Testi ile, 50'nin üzerinde gözleme sahip gruplarda Kolmogorov Smirnov Testi ve standartlaştırılmış eğiklik ve basıklık değerlerinin $+3.29$ arasında olması ile sınanmıştır (Kim, 2013).

Çocuğun yaşı ile ebeveynlik boyutları arasındaki ilişkisinin araştırılması için yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre; çocuğun yaşı ile ebeveyn sıcaklığı ($r=-0,132$; $p>0,05$), ebeveyn kontrolü ($r=0,096$; $p>0,05$) ve ebeveyn düşmanlığı ($r=0,011$; $p>0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Annenin yaşı ile ebeveynlik boyutları arasındaki ilişkinin araştırılması için öncelikle annenin yaşı değişkenindeki kayıp verilere sıra ortalaması ataması yapılmış ve tüm katılımcılar dahil edilerek Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Buna göre; annenin yaşı ile gösterdiği sıcaklık düzeyi ($r=-0,057$; $p>0,05$), kontrol düzeyi ($r=-0,032$; $p>0,05$) ve düşmanlık düzeyi ($r=-0,114$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Tablo 8. Çocuk ve Anne Yaşının Ebeveynlik Boyutlarıyla Korelasyonel İlişkisi

Değişken	Sıcaklık	Kontrol	Düşmanlık
Çocuk Yaş	-0,132	0,096	0,011
Anne Yaş	-0,057	-0,032	-0,114

p 'ler $>0,05$.

Ebeveynin sıcaklık düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, kız çocuk annelerinin ($ME_{(Kız)}=56$) ve erkek çocuk annelerinin ($ME_{(Erkek)}=55$) gösterdikleri sıcaklık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($U=5213$; $p>0,05$). Ebeveynin kontrol düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan Bağımsız Örnek t Testi sonuçlarına göre, kız çocuk ebeveynlerinin kontrol düzeyi ($X_{ort}=34,92$) ile erkek çocuk ebeveynlerinin kontrol düzeyi ($X_{ort}=34,68$) arasında istatistiksel olarak anlamlı

bir farklılık gözlenmemiştir, $t(215)=0,292$; $p>0,05$. Ebeveynin düşmanlık düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, kız çocuk annelerinin düşmanlık düzeyi ($ME_{(Kız)}=20$) ile erkek çocuk annelerinin ($ME_{(Erkek)}=20$) düşmanlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($U=5699$; $p>0,05$).

Tablo 9. Ebeveynlik Boyutlarının Çocukların Cinsiyeti Açısından Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Çocuk Cinsiyet	n	Sıralar Ort.	Sıralar Top.	U	Z	p
Ebeveyn Sıcaklığı	Kız	105	112,35	11797,00	5213,00	-1,130	0,259
	Erkek	109	102,83	11208,00			
Ebeveyn Düşmanlığı	Kız	107	110,74	11849,00	5699,00	-0,403	0,687
	Erkek	110	107,31	11804,00			

Tablo 10. Ebeveyn Kontrolünün Çocukların Cinsiyeti Açısından Bağımsız Örnek t-Testi ile Karşılaştırılması

Kategoriler	n	Ort.	Standart Sapma	t	Serbestlik Derecesi	p
Kız	107	34,92	5,95	0,292	215	0,771
Erkek	110	34,68	5,87			

Annenin eğitim düzeyi için okuryazar, ilköğretim ve ortaokul düzeyi, lise öncesi; yüksek lisans ve doktora düzeyi, lisansüstü kategorisini oluşturmak üzere birleştirilmiştir. Sonuç olarak, anne eğitim düzeyi lise öncesi, lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü olmak üzere 5 kategori halinde değerlendirilmiştir. Annenin sıcaklık düzeyinin eğitim seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için yapılan Kruskal Wallis Testi sonucuna göre, lise öncesi ($ME_{(lise\ öncesi)}=56,50$), lise ($ME_{(lise)}=56$), ön lisans ($ME_{(ön\ lisans)}=55$), lisans ($ME_{(lisans)}=56$) ve lisansüstü ($ME_{(lisansüstü)}=55$) arasında annenin sıcaklık düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($\chi^2=0,549$; $p>0,05$). Annenin kontrol düzeyinin

eğitim seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucuna göre, eğitim seviyesi lise öncesi ($X_{ort}=36,30$), lise ($X_{ort}=35,69$), ön lisans ($X_{ort}=34,63$), lisans ($X_{ort}=34,96$) ve lisansüstü ($X_{ort}=33,69$) olan anneler arasında kontrol düzeyi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir, $F(4, 212)=0,752$; $p>0,05$. Annenin düşmanlık düzeyinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için yapılan Kruskal Wallis Testi sonucuna göre, lise öncesi ($ME_{(lise \text{ öncesi})}=16,50$), lise ($ME_{(lise)}=20$), ön lisans ($ME_{(ön \text{ lisans})}=22$), lisans ($ME_{(lisans)}=20$) ve lisansüstü ($ME_{(lisansüstü)}=20,50$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($\chi^2=1,882$; $p>0,05$).

Tablo 11. Ebeveynlik Boyutlarının Annenin Eğitim Düzeyi Açısından Kruskal Wallis Testi ile Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Kategoriler	n	Sıra Ort.	Serbestlik Derecesi	χ^2	p
Ebeveyn Sıcaklığı	Lise Öncesi	10	114,75	4	0,549	0,969
	Lise	28	112,48			
	Ön Lisans	35	103,13			
	Lisans	97	106,33			
	Lisansüstü	44	108,74			
Ebeveyn Düşmanlığı	Lise Öncesi	10	90,80	4	1,882	0,757
	Lise	29	104,29			
	Ön Lisans	35	111,07			
	Lisans	97	107,63			
	Lisansüstü	46	117,23			

Tablo 12. Ebeveyn Kontrolünün Annenin Eğitim Düzeyi Açısından ANOVA ile Karşılaştırılması

	n	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Lise Öncesi	10	36,30	5,64	0,752	0,558
Lise	29	35,69	6,43		
Ön Lisans	35	34,63	7,24		
Lisans	97	34,96	5,69		
Lisansüstü	46	33,69	4,88		

3.5. HİPOTEZ TESTLERİ

Hipotez testleri, Çoklu Doğrusal Regresyon Modeliyle Hayes Process Macro Model 1 (Hayes, 2022) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tüm hipotez testlerinde anne depresyonu kontrol değişkeni olarak modele eklenmiştir. Etkileşim terimiyle çoklu doğrusal bağıllığı engellemek amacıyla olumsuz duygulanım ve zihinselleştirme öncesi modlar puanları standartlaştırılmıştır. Hipotez testlerinin sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

İlk Çoklu Regresyon Analizinde, anne sıcaklığı üzerinde çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisi ile bu iki değişkenin etkileşim etkisi incelenmiştir. Buna göre, tüm modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(4,209)=5,431$; $p<0,001$) ve modele eklenen değişkenlerin ebeveyn sıcaklığındaki varyansın %9'unu açıkladığı gözlenmiştir. Ebeveyn sıcaklığı üzerinde zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisinin ($B=-1,226$; $SH=0,335$; $t(209)=-3,660$; $p<0,001$) ve olumsuz duygulanım ile zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin etkileşim etkisinin ($B=0,697$; $SH=0,273$; $t(209)=2,551$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı üzerindeki ana etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, annenin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi daha düşük ebeveyn sıcaklığını yordamaktadır. Ayrıca, zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi arttıkça olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı üzerindeki etkisi artmaktadır.

İkinci Çoklu Regresyon Analizinde, anne kontrolü üzerinde çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisi ile bu iki değişkenin etkileşim etkisi incelenmiştir. Buna göre, tüm regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(4,212)=6,474$; $p<0,001$) ve modele eklenen değişkenlerin ebeveyn kontrolündeki varyansın %11'ini açıkladığı gözlenmiştir. Ebeveyn kontrolü üzerinde yalnızca zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($B=2,032$; $SH=0,469$; $t(212)=4,329$; $p<0,001$). Olumsuz duygulanımın ve etkileşim teriminin etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). Buna göre, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi daha yüksek ebeveyn kontrolünü yordamaktadır.

Son olarak, üçüncü Çoklu Regresyon Analizinde, anne düşmanlığı üzerinde çocuğun olumsuz duygulanım düzeyi ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisi ile bu iki değişkenin etkileşim etkisi incelenmiştir. Tüm regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(4, 212)=28,950$; $p<0,001$) ve modele eklenen değişkenlerin ebeveyn düşmanlığındaki varyansın %35'ini açıkladığı gözlenmiştir. Ebeveyn düşmanlığı üzerinde olumsuz duygulanımın ana etkisi ($B=0,821$; $SH=0,401$; $t(212)=2,050$; $p<0,05$), zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkisi ($B=2,744$; $SH=0,459$; $t(212)=5,972$; $p<0,001$) ve olumsuz duygulanım ile zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin etkileşim etkisinin ($B=-0,925$; $SH=0,378$; $t(212)=-2,451$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Buna göre, çocuğun olumsuz duygulanımı ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi daha yüksek ebeveyn düşmanlığını yordamaktadır. Ayrıca, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi arttıkça, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn düşmanlığı üzerindeki etkisi azalmaktadır.

Tablo 13. Hipotez Testleri İçin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Ebeveyn Sıcaklığı	Sabit	54,871	0,505		108,611	0,000
	Olumsuz D.	-0,045	0,291	-0,011	-0,154	0,877
	ZÖM	-1,226	0,335	-0,298	-3,660	0,000
	OD X ZÖM	0,697	0,273	0,190	2,551	0,011
	Depresyon	-0,043	0,035	-0,088	-1,214	0,226
R²=0,094; F(4,209)=5,431; p<0,001.						
Ebeveyn Kontrolü	Sabit	34,311	0,718		47,778	0,000
	Olumsuz D.	-0,550	0,409	-0,093	-1,343	0,181
	ZÖM	2,032	0,469	0,345	4,329	0,000
	OD X ZÖM	-0,468	0,386	-0,088	-1,212	0,227
	Depresyon	0,053	0,050	0,076	1,064	0,289
R²=0,109; F(4,212)=6,474; p<0,001						
Ebeveyn Düşmanlığı	Sabit	18,386	0,703		26,164	0,000
	Olumsuz D.	0,821	0,401	0,121	2,050	0,042
	ZÖM	2,744	0,459	0,405	5,972	0,000
	OD X ZÖM	-0,925	0,378	-0,152	-2,451	0,015
	Depresyon	0,236	0,049	0,295	4,847	0,000
R²=0,353; F(4, 212)=28,950; p<0,001						
Tablodaki Kısaltmalar Olumsuz D.: Olumsuz Duygulanım ZÖM: Zihinselleştirme Öncesi Modlar ODXZÖM: Olumsuz Duygulanım ve Zihinselleştirme Öncesi Modlar Etkileşimi						

Annenin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin düzenleyici etkisi; çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn düşmanlığı

arasındaki ilişkide istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Olumsuz duygulanımın; zihinselleştirme öncesi modların düşük, orta ve yüksek düzeylerinde ebeveynliğe etkisi Tablo 14'te ve Şekil 1-2'de gösterildiği gibidir. Zihinselleştirme öncesi modlar düzeyleri; ortalama, ortalamanın bir standart sapma altı ve ortalamanın bir standart sapma üstü olarak belirlenmiştir.

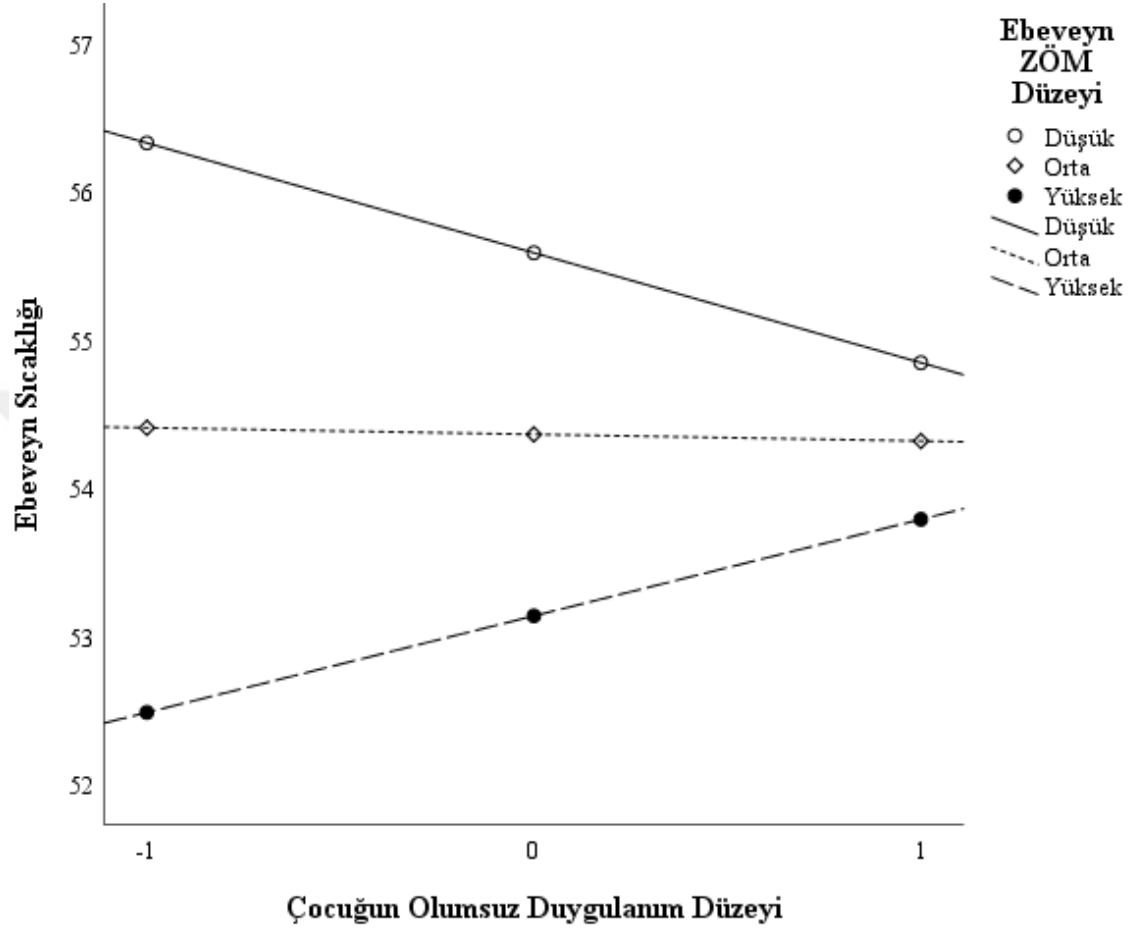
Ebeveyn sıcaklığı için bakıldığında, düşük zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinde olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığına negatif yönlü etkisi marjinal olarak anlamlıdır ($t=-1,873$; $p=0,62$). Zihinselleştirme öncesi modların orta ve yüksek düzeyinde ise olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlenmiştir ($p>0,05$). Bununla birlikte, yüksek düzeyde, etkinin tersine dönmesine yönelik bir eğilim gözlenmektedir (Şekil 1).

Ebeveyn düşmanlığı için bakıldığında, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi düşük olduğunda olumsuz duygulanımın ebeveyn düşmanlığına pozitif yönlü etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($t=3,194$; $p<0,01$). Orta düzeyde etki devam etmekle birlikte azalmaktadır ($t=2,050$; $p<0,05$). Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi yüksek olduğundaysa olumsuz duygulanımın ebeveyn düşmanlığı üzerindeki etkisi kaybolmaktadır ($p>0,05$) (Şekil 2).

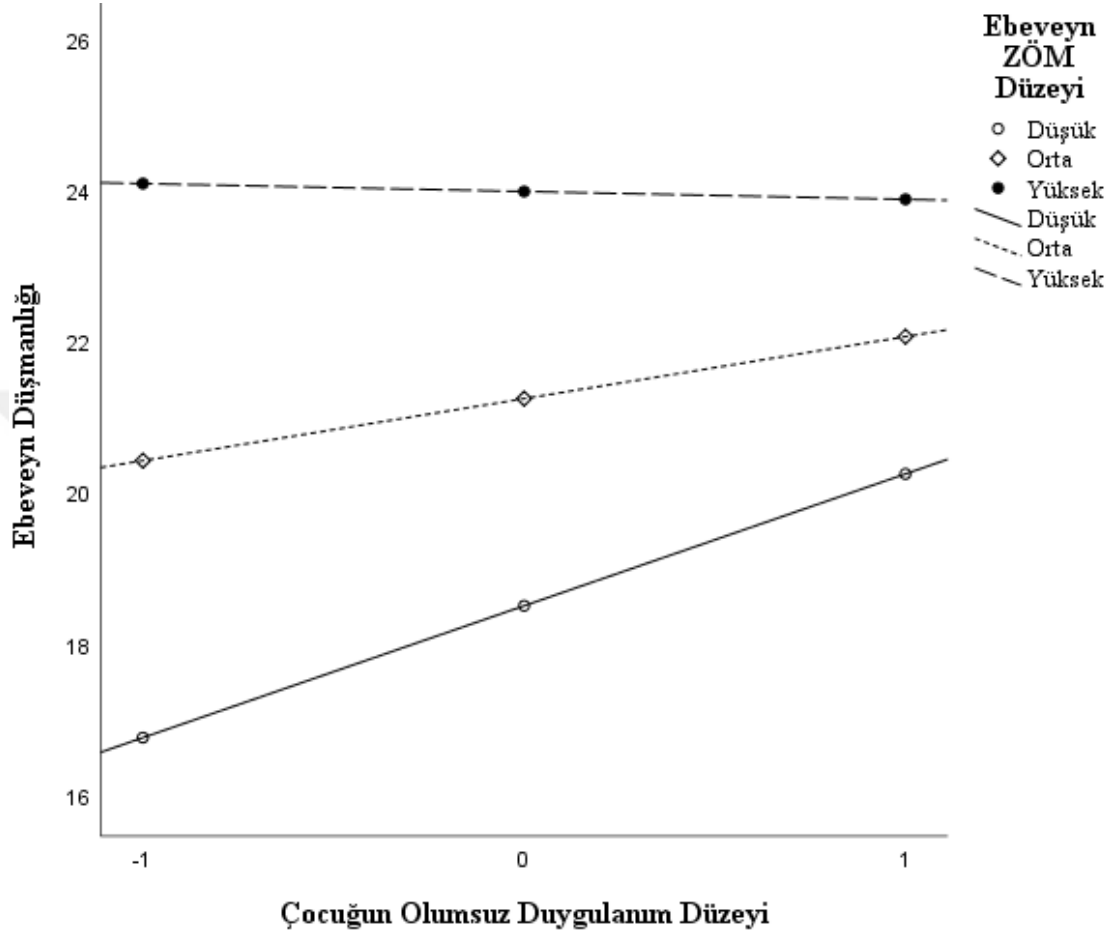
Tablo 14. Olumsuz Duygulanımın Ebeveynlik Üzerindeki Etkisinin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeylerine Göre İncelenmesi

Bağımlı Değişken	ZÖM Düzeyi	Tahmini Etki Büyüklüğü	Standart Hata	t	p
Ebeveyn Sıcaklığı	Düşük	-0,742	0,396	-1,873	0,062
	Orta	-0,045	0,291	-0,155	0,877
	Yüksek	0,652	0,402	1,623	0,106
Ebeveyn Düşmanlığı	Düşük	1,747	0,547	3,194	0,002
	Orta	0,821	0,401	2,050	0,042
	Yüksek	-0,104	0,554	-0,188	0,851

Şekil 1. Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveyn Sıcaklığına Etkisinde Ebeveynin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeyinin Rolü



Şekil 2. Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveyn Düşmanlığına Etkisinde Ebeveynin Zihinselleştirme Öncesi Modlar Düzeyinin Rolü



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Mevcut çalışmada erken çocukluk döneminde olumsuz duygulanımın ebeveynlik üzerindeki etkisinde ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü araştırılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni olan olumsuz duygulanım; kızgınlık, rahatsızlık, korku ve üzüntü duyguları ile azalan tepki/sakinleşme boyutlarının oluşturduğu geniş mizaç faktörü olarak ele alınmıştır (Rothbart vd., 2001). Çalışmanın düzenleyici değişkeni olarak ebeveynin bozulmuş zihinselleştirmesinin göstergesi olan zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi kullanılmıştır (Luyten vd., 2017).

Çalışmanın bağımlı değişkeni olan ebeveynlik davranışları ise ebeveynlik literatüründe olduğu gibi farklı boyutları içermektedir (Maccoby ve Martin, 1983; Weis ve Toolis, 2010). Olumsuz duygulanımın ebeveynliğe etkisini araştıran çalışmalar, bebeklik dönemini kapsamaları sebebiyle sıklıkla ebeveynliğin sıcaklık boyutuna odaklanmıştır (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Fakat çocuğun yaşı ilerledikçe ebeveynliğin kontrol boyutunun önemi de artmaktadır. Mevcut çalışmanın okul öncesi dönemi kapsamaları nedeniyle ebeveynlik hem sıcaklık hem kontrol boyutları açısından değerlendirilmiştir.

İlk olarak, örneklem sosyodemografik özellikleri bakımından incelenmiştir. Ardından, değişkenlerin örneklem içinde nasıl dağıldığına ve birbirleriyle ilişkilerine bakılmıştır. Daha sonra, ebeveynlik boyutlarının örneklem sosyodemografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Son olarak; sıcaklık, kontrol ve düşmanlık olmak üzere ebeveynlik davranışları üzerinde çocuğun olumsuz duygulanımı ve ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ana etkileri ile bu iki değişkenin etkileşim etkilerinin incelenmesi için üç adet çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Ebeveynin depresyon düzeyi ebeveynlik

davranışlarıyla ilişkisi sebebiyle kontrol değişkeni olarak modellere eklenmiştir (Lovejoy vd., 2000).

Çalışmanın örneklemini 36-72 ay arasında çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Çocukların cinsiyet dağılımı oranlıdır. Örneklemin özellikleri incelendiğinde annelerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir. Çoğu lisans mezunu olmakla birlikte %80'den fazlasının en az ön lisans mezuniyeti vardır. Dolayısıyla örneklemin popülasyonu temsil edebilirlik derecesi düşüktür. Çalışmanın ulaştığı ve ilgi gördüğü kesim, verilerin sosyal medya kanalları aracılığıyla toplanmış olması sebebiyle kısıtlıdır.

Ölçek puanlarının örneklem içindeki dağılımları incelendiğinde ebeveyn sıcaklığı, ebeveyn düşmanlığı ve zihinselleştirme öncesi modlar puanlarının dağılımlarının eğimli olduğu görülmektedir. Örneklemin çoğunluğunda ebeveyn sıcaklığı yüksek, ebeveyn düşmanlığı ve zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi düşüktür. Çalışmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olması bu durumu açıklayan bir diğer faktör olabilir. Sosyoekonomik düzeyin ebeveynliğin olumlu bileşenleriyle pozitif yönde ilişkili olduğunu gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Hoff vd., 2002). Sosyoekonomik düzey; çalışmalarda eğitim, iş veya gelir düzeyi açısından değerlendirilmektedir. Bu üçlü arasından ebeveynin eğitim seviyesi ebeveynlikle ilişkisi açısından özellikle öne çıkmaktadır. Değişkenlerin dağılımını açıklayan bir diğer faktör ise araştırmaya ulaşip katılmak isteyen annelerin ebeveynlikle daha ilgili kişiler olması olabilir (Hoff vd., 2002).

Değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan korelasyon analizlerinde çalışmaya kontrol değişkeni olarak dahil edilen ebeveyn depresyon düzeyinin ebeveynlik boyutlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Literatürle uyumlu olarak, ebeveyn depresyonunun sıcaklıkla negatif, düşmanlıkla pozitif yönde ilişkili olduğu ve bu ilişkinin düşmanlık için daha güçlü olduğu bulunmuştur (Lovejoy vd., 2000). Mevcut çalışmada annenin depresyon düzeyinin, ebeveyn kontrolü ile de pozitif yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizlerinde çocuğun olumsuz duygulanımı, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi ve depresyon düzeyi arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmüştür. Çocuğun olumsuz duygulanımı, ebeveyn bildirimine dayandığında, olumsuz duygulanım düzeyi ebeveynin özelliklerine bağlı olarak

değişim gösterebilmektedir (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Ayrıca, literatürde, zihinselleştirmedeki bozulmaların psikopatolojiyle ilişkisi gösterilmiştir (Luyten vd., 2020). Dolayısıyla söz konusu değişkenler arasındaki ikili ilişkiler beklenen şekildedir.

Hipotez testlerinden önce, son olarak ebeveynlik boyutları, örneklemin sosyodemografik özellikleri açısından incelenmiştir. Çocuğun cinsiyeti ve yaşı ile ebeveynin yaşı ve eğitim düzeyine bağlı olarak ebeveynin sıcaklık, kontrol ve düşmanlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Yalnızca çocuğun yaşı ile ebeveynin sıcaklık düzeyi arasındaki negatif yönlü ilişki marjinal olarak anlamlıdır. Gelir düzeyi, yüksek oranda kayıp veri sebebiyle analizlere dahil edilememiştir. Sosyodemografik değişkenler, ebeveynlik boyutları üzerinde anlamlı etkileri olmaması sebebiyle hipotez testlerinde regresyon modellerine eklenmemiştir.

Hipotez testleri sonucunda, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn kontrolü üzerinde ana etkisi görülmemiştir. Dolayısıyla ilk iki hipotez desteklenmemiştir. Literatürde, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynliğe etkisini araştıran çalışmaların karmaşık sonuçlar verdiği belirtilmektedir (Crockenberg, 1986; Crockenberg ve Leerkes, 2003; Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn sıcaklığı ve duyarlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen kesitsel çalışmalarda bu iki değişken arasında hem negatif yönlü ilişki (Ör. Kochanska vd., 2004) hem pozitif yönlü ilişki (Ör. Paulussen-Hoogeboom vd., 2008) gösterilmiştir.

Paulussen-Hoogeboom vd. (2007), 62 araştırmayı dahil ettiği metaanaliz çalışmasında olumsuz duygulanımın destekleyici ebeveynlik ve olumlu kontrol ile negatif yönlü, kısıtlayıcı kontrol ile pozitif yönlü ilişkisi olduğunu bulmuştur. Fakat, birleşik etki büyüklükleri zayıftır. Bununla birlikte, yayın yanlılığı sebebiyle söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış çalışmalara ulaşımın kısıtlı olabileceği belirtilmiştir.

Ayrıca, çalışmaların örneklemi ve yöntemleriyle ilgili özelliklerin mizaç ve ebeveynlik ilişkisinde düzenleyici rolü olduğu görülmüştür (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Örneğin, düşük sosyoekonomik düzeyde olumsuz duygulanım ve ebeveyn sıcaklığı arasındaki ilişki negatif yönlüken yüksek sosyoekonomik

düzeyde pozitif yönlüdür. Mevcut çalışmada gelir düzeyi, elde edilen verinin kısıtlı olması sebebiyle modele kontrol değişkeni olarak eklenememiştir.

Olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığına etkisinde bir diğer düzenleyici değişkenin olumsuz duygulanımın nasıl ele alındığı olduğu görülmüştür (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Olumsuz duygulanım, engellenme karşısında ve yenilik karşısında olmak üzere iki tür reaksiyonu ifade eder (Rothbart ve Derryberry 1981, Crockenberg ve Leerkes, 2003'te atıfta bulunulduğu gibi; Sanson vd., 2004). Çalışmalarda olumsuz duygulanımın boyutları ayrı veya birleşik şekilde kullanılabilmektedir (Calkins vd., 2004; Eisenberg ve Fabes, 1994; Kochanska vd., 2004). Paulussen-Hoogeboom vd. (2007); olumsuz duygulanım, kızgınlık ve zor mizaç ile ölçüldüğünde destekleyici ebeveynlik üzerindeki negatif yönlü etkinin anlamlı olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmada olumsuz duygulanımın birleşik olarak ele alınması, ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn kontrolü üzerinde olumsuz duygulanımın ana etkisinin bulunmamasını açıklayan bir faktör olabilir.

Weisbecker ve DiLalla (2024), ikiz çocuklar ve ebeveynlerinin dahil edildiği çalışmada, olumlu ebeveynlik davranışlarında çocuğun mizacı ve ebeveynin kişiliğinin rolünü araştırmıştır. Araştırmaya dahil edilen mizaç boyutlarından biri de olumsuz duygulanımdır. Sonuç olarak, ebeveyn sıcaklığının çocuğun mizacına bağlı olarak değişim göstermediği, fakat ebeveynin kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ebeveyn sıcaklığının, çocuğun mizaç özelliklerine verilen bir yanıttan ziyade ebeveynin kişiliğine bağlı bir faktör olabileceği belirtilmiştir. Bu görüş, mevcut çalışmada olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı üzerinde ana etkisinin bulunmamasını açıklayan bir faktör olabilir.

Weisbecker ve DiLalla'nın (2024) çalışmada, ebeveynin olumlu disiplin davranışları da incelenmiştir. Araştırmacıların beklediği şekilde, ebeveyn kontrolünün çocuğun mizacına bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Fakat, etki yalnızca mizacın çabalı kontrol boyutu için anlamlı bulunmuş, olumsuz duygulanımın ebeveynin olumlu kontrol davranışları üzerinde etkisi görülmemiştir.

Olumsuz duygulanımın ebeveynlik boyutlarından yalnızca ebeveyn düşmanlığı üzerinde ana etkisi bulunmuştur. Çocukta daha yüksek olumsuz duygulanım, ebeveynin çocuğuna yönelik daha fazla düşmanlık davranışını yordamaktadır. Dolayısıyla, çalışmanın üçüncü hipotezi desteklenmiştir. Bu bulgu,

Paulussen-Hoogeboom vd.'nin (2007) metaanaliz çalışmasının çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynin düşmanlığı da içeren kısıtlayıcı kontrolüyle pozitif yönlü ilişkisi ile ilgili elde edilen sonuçla tutarlıdır.

Katainen vd. (1997), 3 ve 6 yaşlarında çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveynin düşmanca çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki ve etkileşimi araştırmıştır. Çocukta daha yüksek kızgınlık seviyesiyle ebeveynin çocuğa yönelik duygusal ret, düşük tolerans ve katı disiplin tutumları arasında kesitsel ilişki gösteren bulgular sunmuştur. Çalışmadan elde edilen bir başka bulgu, boylamsal bakıldığında değişkenler arasındaki etki yönünün çocuğun cinsiyetine bağlı olarak değişmesidir. Erkek çocuklarda olumsuz duygulanım, ebeveynin daha fazla katı disiplin göstermesini yordarken kız çocuklarda annenin katı disiplini çocukta daha fazla olumsuz duygulanımı yordamaktadır. Mevcut çalışma; kesitsel yapısı sebebiyle etki yönüyle ilgili bir çıkarıma olanak sağlamamakla birlikte, çocuğun mizacının ebeveyn düşmanlığı ile ilişkisini destekleyen bir sonuç vermiştir.

Çalışmada ebeveynlik üzerindeki ana etkisi incelenen diğer değişken ebeveyn zihinselleştirmesidir. Ebeveynin çocuğun öznel zihin dünyasına yönelik yaklaşımını ifade eden ebeveyn zihinselleştirmesi ya da yansıtıcı işlevselliği kavramı son yıllarda ebeveynlik literatüründe önem kazanmaktadır (Luyten vd., 2017; Sharp, 2007) Ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin üç boyutu çocuğun zihin durumlarına yönelik merak, çocuğun zihin durumları hakkında kesinlik ve zihinselleştirme öncesi modlardır (Luyten vd., 2017). Mevcut çalışmada, zihinselleştirmenin bozulmuş bir formu olan zihinselleştirme öncesi modlar ele alınmıştır. Zihinselleştirme öncesi modları kullanan ebeveynler çocuklarının öznel içsel yaşantılarını gözetmeden davranışlarına kötücül niyet atfedebilirler.

Mevcut çalışmada zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ebeveyn sıcaklığı üzerinde negatif yönlü, ebeveyn düşmanlığı üzerinde ise pozitif yönlü ana etkisi bulunmuştur. Dolayısıyla, çalışmanın dördüncü ve altıncı hipotezleri desteklenmiştir. Stuhmann vd. (2022), bebeklik ve erken çocukluk dönemini kapsayan sistematik gözden geçirme çalışmasında ebeveyn yansıtıcı işlevselliği ile ebeveynlik boyutları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda; mevcut araştırmanın bulgularıyla tutarlı olarak, ebeveyn yansıtıcı işlevselliğinin olumlu

ebeveynlikle genellikle pozitif, olumsuz ebeveynlikle genellikle negatif yönlü ilişkide olduğu görülmüştür.

Ebeveynin zihinselleştirmesinin ebeveyn kontrolü üzerindeki ana etkisi ise beklenenin tersi yöndedir. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi arttıkça ebeveyn kontrolünün arttığı görülmüştür, dolayısıyla beşinci hipotez desteklenmemiştir. Mevcut çalışmada ebeveynlik davranışları için kullanılan ölçekte kontrol boyutu davranışsal kontrolü ölçmekte ve olumlu olarak ele alınmaktadır (Weis ve Toolis, 2010). Davranışsal kontrolde ebeveynin odağı, çocuğun içsel dünyasına ait yaşantılara değil çocuğun dışsal davranışlarına yöneliktir ve çocuğun otonomisinin gelişimi amaçlanır (Barber, 2002; Weis ve Toolis, 2010). Bununla birlikte, ölçeğin kontrol maddeleri incelendiğinde daha yüksek kontrolün daha olumlu ebeveynlik anlamına gelmeyeceği görülmektedir (Ör. “Çocuğumun karşılık vermesine izin vermem”, “Çocuğum bana itaat etmediği zaman hemen cezalandırırım”).

Mevcut çalışmanın son üç hipotezi mizacın ebeveynlik boyutlarına etkisinde ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü üzerinedir. Çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynliğe etki yönünün ve büyüklüğünün çalışmaların örneklemeleri ve yöntemleriyle ilgili çeşitli özelliklere bağlı olarak değişiklik gösterebildiği belirtilmiştir (Crockenberg, 1986; Paulussen-Hoogeboom vd., 2007; Putnam vd., 2002). Bu nedenle, mizaç ve ebeveynlik araştırmalarına üçüncü değişkenlerin dahil edilmesi önerilmektedir. Literatürde söz edilen üçüncü değişkenlerden biri ebeveynle ilgili özelliklerdir (Crockenberg, 1986; Putnam vd., 2002).

Mevcut çalışmada, olumsuz duygulanım ve ebeveynliğin farklı boyutları arasındaki ilişkide olası bir düzenleyici değişken olarak ebeveyn zihinselleştirmesi araştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre ebeveyn zihinselleştirmesi, çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn düşmanlığı arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamaktadır. Fakat, etkinin beklenenin tersi yönde olduğu görülmüştür. Ayrıca, ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü, ebeveyn kontrolü üzerinde anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla, çalışmanın son üç hipotezi desteklenmemiştir. Bununla birlikte, bulgular olumsuz duygulanımın ebeveynlik

üzerindeki etkisinin ebeveyn zihinselleştirmesi düzeyine bağlı olarak değişim gösterdiğini belirtmektedir.

Belsky (1984), çocuğun özellikleri risk oluşturduğunda ebeveynin özelliklerinin ebeveynlik sistemi için koruyucu olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, Crockenberg (1986), ebeveyn yeterli kaynağa sahip olduğunda çocuğun olumsuz duygulanımına duyarlılıkla yaklaşabileceğini öne sürmüştür. Bu görüşlerden yola çıkarak, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveynliğe olumsuz etkilerine karşı ebeveyn zihinselleştirmesinin koruyucu olabileceği düşünülmüştür. Dolayısıyla, çalışmanın hipotezleri ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi yükseldikçe olumsuz duygulanımının ebeveynliğe olumsuz etkisinin daha güçlü olacağı yönündedir. Fakat, çalışmanın sonuçları söz konusu hipotezleri desteklememektedir.

Mevcut çalışmanın ebeveyn düşmanlığına ilişkin bulguları incelendiğinde, ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi yükseldikçe olumsuz duygulanımının ebeveyn düşmanlığına pozitif yönlü etkisinin azaldığı görülmektedir. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi düşük olduğunda, çocuğun olumsuz duygulanımı daha yüksek ebeveyn düşmanlığını yordamaktadır. Olumsuz duygulanımının ebeveyn düşmanlığına etkisi; zihinselleştirme öncesi modların orta düzeyinde anlamlı olmaya devam etmekle birlikte azalmakta, yüksek düzeyinde ise anlamlılığını yitirmektedir. Sonuç olarak, ebeveynin zihinselleştirme kapasitesindeki bozulmalar, çocuğun olumsuz duygulanımından bağımsız olarak yüksek düzeyde ebeveyn düşmanlığını yordamaktadır.

Ebeveyn düşmanlığına benzer bir bulgu ebeveyn sıcaklığında da görülmüştür. Ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi arttıkça olumsuz duygulanımının ebeveyn sıcaklığı üzerindeki negatif yönlü etkisi azalmaktadır. Zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi düşük olduğunda, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn sıcaklığına olumsuz etkisi marjinal olarak anlamlıdır. Orta düzeyde ve yüksek düzeyde ise etkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, ebeveyn zihinselleştirmesindeki bozulmaların; çocuğun olumsuz duygulanımından bağımsız olarak düşük ebeveyn sıcaklığını yordadığı söylenebilir.

Bununla birlikte, olumsuz duygulanımının ebeveyn sıcaklığı üzerindeki etkisinin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyi yükseldikçe tersine dönmeye yönelik

bir eğilimi olduğu da gözlenmiştir. Fakat, şartlı etkilere bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı olmaması sebebiyle kesin bir yorum yapılamamaktadır.

Ebeveyn zihinselleştirmesinin ebeveyn sıcaklığı ve düşmanlığı üzerindeki düzenleyici rolünün benzer olması, bu iki boyutun ebeveynliğin duygusal bileşenleriyle ilişkisi bağlamında açıklanabilir. Çalışmada ebeveynlik boyutları için kullanılan ölçek, ebeveyn düşmanlığını ebeveynliğin kontrol boyutu altında ve zorlayıcı ve baskıcı disiplin bağlamında ele almış ve ebeveyn sıcaklığından ayrı bir boyut olarak değerlendirmiştir (Weis ve Toolis, 2010). Fakat, maddeler incelendiğinde ifadelerin, ebeveynin çocuğuna yönelik olumsuz duygularını da içerdiği görülmektedir (Ör. “Çocuğum bana itaat etmediğinde çabuk öfkelenirim.”).

Nitekim, değişkenler arası ilişkilerin incelenmesi için yapılan korelasyon analizlerinde ebeveyn düşmanlığının hem ebeveyn sıcaklığıyla hem ebeveyn kontrolüyle ilişkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bu boyutun ebeveynliğin hem duygusal hem disiplinle ilgili bileşenleriyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Ebeveyn sıcaklığı ile ebeveyn kontrolü arasında ilişki gözlenmemiş olması ise bu boyutların daha homojen ve birbirinden bağımsız olduğunu gösteriyor olabilir. Mevcut çalışmada, ebeveyn zihinselleştirmesinin olumsuz duygulanım ve ebeveyn kontrolü arasındaki ilişkide düzenleyici rolü bulunmamıştır. Sonuç olarak, söz konusu değişkenler; ebeveynliğin yalnızca duygusal boyutu üzerinde etkileşim gösteriyor olabilir.

Mevcut çalışmada ebeveyn zihinselleştirmesinin yalnızca zihinselleştirme öncesi modlar boyutu kullanılmış, çocuğun zihin durumlarına yönelik merak ve zihin durumları hakkında kesinlik boyutları dahil edilmemiştir. Zihinselleştirme öncesi modlar, ebeveyn zihinselleştirmesinin tüm yönlerini kapsamamakta ve bozulmuş zihinselleştirme ile ilişkilendirilmektedir (Luyten vd., 2017). Dolayısıyla, bu boyuttan alınan düşük puanlar yüksek zihinselleştirme göstergesi için yeterli olmayabilir. Mevcut çalışmada, olumsuz duygulanım karşısında ebeveyn zihinselleştirmesinin olumlu ebeveynlik için koruyucu rolünün görülmemesinin sebeplerinden biri bu durum olabilir. Bozulmuş zihinselleştirme ise, çocuğun özelliklerinden bağımsız olarak daha olumsuz ebeveynlikle ilişkili olabilir.

Hipotez testlerinin beklenen şekilde sonuçlanmamasının bir sebebi de örneklemin özellikleri ve değişkenlerin örneklem içindeki dağılımları olabilir.

Ebeveyn sıcaklığı, ebeveyn düşmanlığı ve ebeveyn zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin normal dağılmadığı ve puanların ağırlıklı olarak daha olumlu tarafta toplandığı görülmektedir. Değişkenlerin örneklem içinde yeterli varyansı göstermemesi, sonuçların genellenebilirliği açısından da problemlidir. Bununla birlikte, mevcut çalışma ebeveyn zihinselleştirmesinin çocuğun mizacı ve ebeveynlik ilişkisindeki rolüyle ilgili ön bulgular sunmaktadır.

Putnam vd. (2002), mizaç ve ebeveynlik ilişkisini inceleyen araştırmaların çeşitli kısıtlılıkları olabileceğini belirtmiştir. İlk olarak, mizacın biyolojik temeli düşünüldüğünde, ebeveynlik davranışları ile görülen ilişkinin kaynağı ebeveyn ve çocuğun genetik benzerliği olabilir. İkinci kısıtlılık, değişkenler ebeveyn bildirimine dayalı olarak ölçüldüğünde ebeveynin özelliklerinin hem çocuğunun mizacını hem kendi ebeveynlik davranışlarını değerlendirme biçiminde rol oynamasıdır. Üçüncü olarak ise, mizacın çevreden etkilenebilir doğası düşünüldüğünde, ebeveynin geçmiş davranışları mizaç ve ebeveynlik arasındaki güncel ilişkinin kaynağı olabilir.

Putnam vd. (2002)'nin belirttiği tüm kısıtlılıklar, mevcut çalışma için de geçerlidir. Hem çocukla hem ebeveynle ilgili değişkenlerin tek bir kaynaktan elde edilmiş olması, ölçümlerin birbirinden bağımsız olmamasına sebep olmuştur. Literatürde tavsiye edilen; değişkenlerin ölçüm yöntemlerinin farklılık göstermesidir (Paulussen-Hoogeboom vd., 2007). Örneğin, çocuğun mizacı için ebeveyn bildirimine dayalı ölçek kullanılırken, ebeveynin davranışları gözlemsel olarak ölçülebilir.

Mevcut çalışma; ilişkisel ve kesitsel yapısı nedeniyle, değişkenler arasında nedensel ilişki göstermemekte ve ilişkinin yönüne dair kesinlik sunmamaktadır. Çocuğun mizacı ve ebeveynliğin karşılıklı olarak birbirini etkilemesi sebebiyle iki değişken arasındaki etki yönünü belirlemenin zorluğu belirtilmektedir (Bates vd., 2012; Katainen vd., 1997). Ayrıca, boylamsal çalışmalarda, iki farklı etki yönünü de destekleyen bulguların mevcut olduğu görülmektedir (Katainen vd., 1997; Kiff vd., 2011).

Çalışmanın kısıtlılıkları olmakla birlikte güçlü yönleri de bulunmaktadır. Öncelikle, mizaç ve ebeveynlik ilişkisi literatüründe tavsiye edildiği üzere, üçüncü bir değişken olarak ebeveyn zihinselleştirmesine yer verilmiştir. Bu ilişkide daha önce araştırılmamış bir değişken olan ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü

gözenmiştir. Ayrıca, çalışmada ebeveynlik hem sıcaklık hem kontrol boyutları üzerinden ele alınmıştır. Ebeveyn depresyonunun istatistiksel olarak kontrol edilmesi, çalışmanın bir diğer güçlü yönüdür.



SONUÇ

Mevcut çalışmada çocuğun olumsuz duygulanımı ile ebeveynliğin sıcaklık, kontrol ve düşmanlık boyutları arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolü araştırılmıştır. Çalışmaya 36-72 ay arasında çocuğu olan 217 anne katılmıştır. Annenin depresyon düzeyi kontrol edilerek yapılan Çoklu Regresyon Analizleri sonucunda, çocuğun olumsuz duygulanımının ebeveyn düşmanlığı üzerinde pozitif yönde; ebeveynin zihinselleştirme öncesi modlar düzeyinin ise ebeveyn sıcaklığı üzerinde negatif, ebeveyn kontrolü ve ebeveyn düşmanlığı üzerinde pozitif yönde ana etkisi bulunmuştur. Ayrıca, olumsuz duygulanımın ebeveyn sıcaklığı ve düşmanlığı üzerindeki etkisinin ebeveyn zihinselleştirmesine bağlı olarak değiştiği görülmüştür.

Çalışmanın çeşitli kısıtlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, veri toplama yöntemi ve katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olması sebebiyle örneklemin popülasyonu temsil etme derecesinin düşük olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, tüm değişkenlerin ölçümü için ebeveyn bildirimine dayanılmıştır. Bu nedenle, değişkenlerden elde edilen değerler ortak yöntem yanlılığından etkilenmiş olabilir. Son olarak, çalışmanın kesitsel ve korelasyonel olması nedeniyle etki yönüne dair kesin bilgi elde edilememiştir.

Bilindiği kadarıyla, mevcut çalışma çocuğun mizacı ve ebeveynlik arasındaki ilişkide ebeveyn zihinselleştirmesinin düzenleyici rolünü araştıran ilk çalışmadır. Çalışmanın sonuçları, Belsky'nin (1984) ebeveynliğin çoklu belirleyicileri modelini desteklemektedir. Çalışmanın sonucunda, çocuğun mizacı ve ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin, ayrı olarak ve birbirleriyle etkileşim içinde ebeveynlikteki farklılıkları açıklayan faktörlerden olduğu görülmüştür. Mevcut çalışma, konu üzerine ileride yapılacak araştırmalar için ön bulgular taşımaktadır. Ayrıca, çocuk ve ebeveyn ilişkisine yönelik önleme ve müdahale çalışmaları için de kaynak oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. H.** (2016). Examining the temperamental effortful control, extraversion, and negative affectivity as predictors of children's social competence. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 681-698.
- Achtergarde, S., Postert, C., Wessing, I., Romer, G., & Müller, J. M.** (2015). Parenting and child mental health: Influences of parent personality, child temperament, and their interaction. *The Family Journal*, 23(2), 167-179. <https://doi.org/10.1177/1066480714564316>
- Ahadi, S. A., Rothbart, M. K., & Ye, R.** (1993). Children's temperament in the US and China: Similarities and differences. *European Journal of Personality*, 7(5), 359-378. <https://doi.org/10.1002/per.2410070506>
- Akın Sarı, B., İşeri, E., Yalçın, Ö., Aslan, A. A., & Şener, Ş.** (2012). Çocuk Davranış Listesi Kısa Formunun Türkçe güvenilirlik çalışması ve geçerliliğine ilişkin ön çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(3), 135-143.
- Arıkan, G., Acar, İ. H., & Üstündağ-Budak, M.** (2020). Türkiye'deki annelerde İçsel Düşünme İşlevselliği Kısa-Formunun geçerliliği. Sözlü Sunum, 1. Uluslararası Bebek, Çocuk ve Ergen Kongresi, İstanbul.
- Barber, B. K.** (2002). Reintroducing Parental Psychological Control. In Barber, B. K. (Ed.) *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (pp. 3-13). Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10422-001>
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. A., Collins, W. A., & Burchinal, M.** (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70(4), i-147.

- Bates, J. E.** (1980). The concept of difficult temperament. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 26(4), 299-319.
- Bates, J. E., Bayles, K., Bennett, D. S., Ridge, B., & Brown, M. M.** (1991). Origins of externalizing behavior problems at eight years of age. In D. J. Pepler & K. H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression* (pp. 93–120). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bates, J. E., Schermerhorn, A. C., & Petersen, I. T.** (2012). Temperament and parenting in developmental perspective. In M. Zentner & R. L. Shiner (Eds.), *Handbook of temperament* (pp. 425–441). The Guilford Press.
- Beck, A. T., Ward, C., Mendelson, M., Mock, J., & Erbaugh, J.** (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571.
<https://doi.org/10.1001/archpsyc.1961.01710120031004>
- Bell, R. Q.** (1968). A reinterpretation of the direction of effects in studies of socialization. *Psychological Review*, 75(2), 81-95.
<https://doi.org/10.1037/h0025583>
- Belsky, J.** (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Buss, A. H., & Plomin, R.** (1984). Theory and measurement of EAS. In A. H. Buss & R. Plomin (Eds), *Temperament: Early developing personality traits* (pp. 84-104). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Calkins, S. D., Hungerford, A., & Dedmon, S. E.** (2004). Mothers' interactions with temperamentally frustrated infants. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 25(3), 219-239. <https://doi.org/10.1002/imhj.20002>
- Camoirano, A.** (2017). Mentalizing makes parenting work: A review about parental reflective functioning and clinical interventions to improve

it. *Frontiers in Psychology*, 8, Article 14.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00014>

Caspi, A., Henry, B., McGee, R. O., Moffitt, T. E., & Silva, P. A. (1995). Temperamental origins of child and adolescent behavior problems: From age three to age fifteen. *Child Development*, 66(1), 55-68.
<https://doi.org/10.2307/1131190>

Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598-606.
<https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.4.598>

Clark, L. A., Kochanska, G., & Ready, R. (2000). Mothers' personality and its interaction with child temperament as predictors of parenting behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(2), 274-285. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.2.274>

Coplan, R. J., Reichel, M., & Rowan, K. (2009). Exploring the associations between maternal personality, child temperament, and parenting: A focus on emotions. *Personality and Individual Differences*, 46(2), 241-246. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.10.011>

Crockenberg, S. B. (1986). Are temperamental differences in babies associated with predictable differences in care giving?. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 31, 53-73.
<https://doi.org/10.1002/cd.23219863105>

Crockenberg, S. C., & Leerkes, E. M. (2003). Parental acceptance, postpartum depression, and maternal sensitivity: Mediating and moderating processes. *Journal of Family Psychology*, 17(1), 80-93.
<https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.1.80>

Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 138-156.

- Ensink, K., Borelli, J. L., Roy, J., Normandin, L., Slade, A., & Fonagy, P.** (2019). Costs of not getting to know you: Lower levels of parental reflective functioning confer risk for maternal insensitivity and insecure infant attachment. *Infancy*, 24(2), 210-227. <https://doi.org/10.1111/infa.12263>
- Fonagy, P., Gergely, G., & Target, M.** (2007). The parent–infant dyad and the construction of the subjective self. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(3-4), 288-328. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01727.x>
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S., & Higgitt, A. C.** (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12(3), 201-218. [https://doi.org/10.1002/1097-0355\(199123\)12:3<201::AID-IMHJ2280120307>3.0.CO;2-7](https://doi.org/10.1002/1097-0355(199123)12:3<201::AID-IMHJ2280120307>3.0.CO;2-7)
- Fonagy, P., & Target, M.** (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and Psychopathology*, 9(4), 679–700. <https://doi.org/10.1017/S0954579497001399>
- Gartstein, M. A., & Rothbart, M. K.** (2003). Studying infant temperament via the Revised Infant Behavior Questionnaire. *Infant Behavior and Development*, 26(1), 64-86. [https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(02\)00169-8](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(02)00169-8)
- Ghanbari, S., Goudarzi, Z., Ebrahimi, F., Sabzalizadeh, F., Erfanian Delavar, D., & Javaherian, N.** (2023). Temperament and emotional and behavioral problems in children: The moderating role of maternal reflective functioning. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy*, 22(2), 138-153. <https://doi.org/10.1080/15289168.2023.2193132>
- Goldsmith, H. H., Buss, A. H., Plomin, R., Rothbart, M. K., Thomas, A., Chess, S., Hinde, R. A., & McCall, R. B.** (1987). Roundtable: What is

temperament? Four approaches. *Child Development*, 58(2), 505-529.
<https://doi.org/10.2307/1130527>

Grienenberger, J., Kelly, K., & Slade, A. (2005). Maternal reflective functioning, mother-infant affective communication, and infant attachment: Exploring the link between mental states and observed caregiving behavior in the intergenerational transmission of attachment. *Attachment & Human Development*, 7(3), 299–311. <https://doi.org/10.1080/14616730500245963>

Hayes, A. F. (2022). Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach (Vol. 3). The Guilford Press.

Hisli, N. (1988). Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi*, 6(22), 118-122.

Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin üniversite öğrencileri için geçerliliği, güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(23), 3-13.

Hoff, E., Laursen, B., & Tardif T. (2002). Socioeconomic status and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting* (2nd ed., pp. 231-252). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Katainen, S., Räikkönen, K., & Keltikangas-Järvinen, L. (1997). Childhood temperament and mother's child-rearing attitudes: Stability and interaction in a three-year followup study. *European Journal of Personality*, 11(4), 249–265. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0984\(199711\)11:4<249::AID-PER289>3.0.CO;2-Y](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0984(199711)11:4<249::AID-PER289>3.0.CO;2-Y)

Keiley, M. K., Lofthouse, N., Bates, J. E., Dodge, K. A., & Pettit, G. S. (2003). Differential risks of covarying and pure components in mother and teacher reports of externalizing and internalizing behavior across ages 5 to 14. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(3), 267-283. <https://doi.org/10.1023/A:1023277413027>

- Kiff, C. J., Lengua, L. J., & Zalewski, M.** (2011). Nature and nurturing: Parenting in the context of child temperament. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(3), 251-301. <https://doi.org/10.1007/s10567-011-0093-4>
- Kim, H. Y.** (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52. <https://doi.org/10.5395/rde.2013.38.1.52>
- Kochanska, G.** (1997). Multiple pathways to conscience for children with different temperaments: from toddlerhood to age 5. *Developmental Psychology*, 33(2), 228-240. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.2.228>
- Kochanska, G., Friesenborg, A. E., Lange, L. A., & Martel, M. M.** (2004). Parents' personality and infants' temperament as contributors to their emerging relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(5), 744-759. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.86.5.744>
- Koenig, J. L., Barry, R. A., & Kochanska, G.** (2010). Rearing difficult children: Parents' personality and children's proneness to anger as predictors of future parenting. *Parenting: Science and Practice*, 10(4), 258-273. <https://doi.org/10.1080/15295192.2010.492038>
- Krink, S., Muehlhan, C., Luyten, P., Romer, G., & Ramsauer, B.** (2018). Parental reflective functioning affects sensitivity to distress in mothers with postpartum depression. *Journal of Child and Family Studies*, 27(5), 1671–1681. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-1000->
- Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., & Guttentag, C.** (2008). A responsive parenting intervention: The optimal timing across early childhood for impacting maternal behaviors and child outcomes. *Developmental Psychology*, 44(5), 1335. <https://doi.org/10.1037/a0013030>

- Lee, C. L., & Bates, J. E.** (1985). Mother-child interaction at age two years and perceived difficult temperament. *Child Development*, 56(5), 1314-1325. <https://doi.org/10.2307/1130246>
- Lerner, J. V.** (1984). The import of temperament for psychosocial functioning: Tests of a goodness of fit model. *Merrill-Palmer Quarterly*, 30(2) 177-188.
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E., & Neuman, G.** (2000). Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561-592. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(98\)00100-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(98)00100-7)
- Lovejoy, M. C., Weis, R., O'Hare, E., & Rubin, E. C.** (1999). Development and initial validation of the Parent Behavior Inventory. *Psychological Assessment*, 11(4), 534-545. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.11.4.534>
- Luyten, P., Campbell, C., Allison, E., & Fonagy, P.** (2020). The mentalizing approach to psychopathology: State of the art and future directions. *Annual Review of Clinical Psychology*, 16, 297-325. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-071919-015355>
- Luyten, P., Mayes, L. C., Nijssens, L., & Fonagy, P.** (2017). The Parental Reflective Functioning Questionnaire: Development and preliminary validation. *PLoS ONE*, 12(5), Article e0176218. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0176218>
- Maccoby, E. E.** (2000). Parenting and its effects on children: On reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology*, 51, 1-27. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.1>
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A.** (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (pp. 1-101). New York: Wiley.

- McClowry, S. G.** (2002). The temperament profiles of school-age children. *Journal of Pediatric Nursing*, 17(1), 3-10.
<https://doi.org/10.1053/jpdn.2002.30929>
- Mervielde, I., & De Pauw, S. S. W.** (2012). Models of child temperament. In M. Zentner & R. L. Shiner (Eds.), *Handbook of temperament* (pp. 21–40). The Guilford Press.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S., & Essex, M. J.** (2002). Temperamental vulnerability and negative parenting as interacting predictors of child adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 461-471. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00461.x>
- Oddi, K. B., Murdock, K. W., Vadnais, S., Bridgett, D. J., & Gartstein, M. A.** (2013). Maternal and infant temperament characteristics as contributors to parenting stress in the first year postpartum. *Infant and Child Development*, 22(6), 553-579. <https://doi.org/10.1002/icd.1813>
- Owens, E. B., Shaw, D. S., & Vondra, J. I.** (1998). Relations between infant irritability and maternal responsiveness in low-income families. *Infant Behavior and Development*, 21(4), 761-777.
[https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(98\)90043-1](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(98)90043-1)
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J., Hermanns, J., & Peetsma, T. T.** (2007). Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology*, 43(2), 438-453. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.2.438>
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J., Hermanns, J. M., Peetsma, T. T., & Van Den Wittenboer, G. L.** (2008). Parenting style as a mediator between children's negative emotionality and problematic behavior in early childhood. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 169(3), 209-226.
<https://doi.org/10.3200/GNTP.169.3.09-226>

- Plomin, R. J.** (1974). *A Temperament Theory Of Personality Development: Parent-Child Interactions* (Order No. 7504439). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (302740036). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/temperament-theory-personality-development-parent/docview/302740036/se-2>
- Putnam, S. P., & Rothbart, M. K.** (2006). Development of short and very short forms of the Children's Behavior Questionnaire. *Journal of Personality Assessment*, 87(1), 102-112. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8701_09
- Putnam, S. P., Sanson, A. V., Rothbart, M. K.** (2002). Child temperament and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (2nd ed., pp. 255–277). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Roberts, B. W., & DelVecchio, W. F.** (2000). The rank-order consistency of personality traits from childhood to old age: A quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 126(1), 3-25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.1.3>
- Rothbart, M. K.** (1989). Temperament in childhood: A framework. In G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart (Eds.), *Temperament in childhood* (pp. 59-73). John Wiley & Sons.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., & Hershey, K. L.** (1994). Temperament and social behavior in childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 21-39.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., Hershey, K. L., & Fisher, P.** (2001). Investigations of temperament at three to seven years: The Children's Behavior Questionnaire. *Child Development*, 72(5), 1394-1408. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00355>
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E.** (2006). Temperament. In N. Eisenberg, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (6th ed., pp. 99-166). John Wiley & Sons, Inc..

- Rothbart, M. K., & Derryberry, D.** (1981). Development of individual differences in temperament. In M. E. Lamb & A. L. Brown (Eds.), *Advances in developmental psychology* (Vol. 1, pp. 37-86). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rothbart, M. K., Sheese, B. E., & Conradt, E. D.** (2009). Childhood temperament. In P. J. Corr & G. Matthews (Eds.) *The Cambridge handbook of personality psychology*, (pp. 177-190). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511596544.014>
- Roggman, L. A., Cook, G. A., Innocenti, M. S., Jump Norman, V., & Christiansen, K.** (2013). Parenting Interactions with Children: Checklist of Observations Linked to Outcomes (PICCOLO) in diverse ethnic groups. *Infant Mental Health Journal*, 34(4), 290-306. <https://doi.org/10.1002/imhj.21389>
- Rosenblum, K. L., McDonough, S. C., Sameroff, A. J., & Muzik, M.** (2008). Reflection in thought and action: Maternal parenting reflectivity predicts mind-minded comments and interactive behavior. *Infant Mental Health Journal*, 29(4), 362–376. <https://doi.org/10.1002/imhj.20184>
- Rutherford, H. J., Booth, C. R., Luyten, P., Bridgett, D. J., & Mayes, L. C.** (2015). Investigating the association between parental reflective functioning and distress tolerance in motherhood. *Infant Behavior and Development*, 40, 54-63. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2015.04.005>
- Sameroff, A. J.** (1975). Early influences on development: Fact or fancy?. *Merrill-Palmer Quarterly*, 21(4), 267-294.
- Sameroff, A.** (2009). The transactional model. In A. Sameroff (Ed.), *The transactional model of development: How children and contexts shape each other* (pp. 3–21). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11877-001>
- Sanson, A., Hemphill, S. A., & Smart, D.** (2004). Connections between temperament and social development: A review. *Social*

Development, 13(1), 142-170. <https://doi.org/10.1046/j.1467-9507.2004.00261.x>

Sanson, A. V., Smart, D. F., Prior, M., Oberklaid, F., & Pedlow, R. (1994). The structure of temperament from age 3 to 7 years: Age, sex, and sociodemographic influences. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(2), 233-252.

Sharp, C., & Fonagy, P. (2008). The parent's capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, 17(3), 737-754. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00457.x>

Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G., Putnam, S. P., Saudino, K. J., & Zentner, M. (2012). What is temperament now? Assessing progress in temperament research on the Twenty-Fifth Anniversary of Goldsmith et al. (1987). *Child Development Perspectives*, 6(4), 436-444.

Slade, A. (2005). Parental reflective functioning: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7(3), 269-281. <https://doi.org/10.1080/14616730500245906>

Stuhrmann, L. Y., Göbel, A., Bindt, C., & Mudra, S. (2022). Parental reflective functioning and its association with parenting behaviors in infancy and early childhood: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 765312. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.765312>

Suardi, F., Moser, D. A., Rossignol, A. S., Manini, A., Vital, M., Merminod, G., Kreis, A., Ansermet, F., Serpa, S. R., & Schechter, D. S. (2020). Maternal reflective functioning, interpersonal violence-related posttraumatic stress disorder, and risk for psychopathology in early childhood. *Attachment & Human Development*, 22(2), 225-245. <https://doi.org/10.1080/14616734.2018.1555602>

- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013).** *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018).** Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, 48, 55-81. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.03.006>
- Uzun Çiçek, A. & Sarıçam, H. (2023).** Revize Edilmiş Ebeveynlik Davranışı Envanteri'nin (R-EDE) Türk kültürüne uyarlanması: Bir geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 11(2), 1384-1399. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.1163289>
- Weis, R., & Toolis, E. E. (2010).** Parenting across cultural contexts in the USA: Assessing parenting behaviour in an ethnically and socioeconomically diverse sample. *Early Child Development and Care*, 180(7), 849-867. <https://doi.org/10.1080/03004430802472083>
- Weisbecker, R. L., & DiLalla, L. F. (2024).** Parent versus child influences on differential parent warmth and discipline within twin pairs. *Developmental Psychology*, 60(6), 1041-1051. <https://doi.org/10.1037/dev0001737>
- Wong, K., Stacks, A. M., Rosenblum, K. L., & Muzik, M. (2017).** Parental reflective functioning moderates the relationship between difficult temperament in infancy and behavior problems in toddlerhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 63(1), 54-76. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.63.1.0054>
- Zentner, M., & Bates, J. E. (2008).** Child temperament: An integrative review of concepts, research programs, and measures. *International Journal of Developmental Science*, 2(1-2), 7-37.

EKLER

EK A. BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU

Bu çalışma, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Psikolog Hacer Nevra Güvençer tarafından Dr. Öğretim Üyesi Fatıma Tuba Yaylacı danışmanlığında, yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir.

Bu araştırma, 3-6 yaş aralığında çocuğu olan annelere yöneliktir. Çalışmanın amacı, çocuğun ve ebeveynin çeşitli özelliklerinin ebeveynliği nasıl etkilediğini araştırmaktır. Ankette, çocuğunuzun çeşitli özellikleri ile sizin ebeveynlik ve kişisel deneyimlerinize ilgili sorular yer almaktadır. Bu soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur. Sizden, sorulara size en yakın gelen şekilde cevap vermeniz beklenmektedir. Anketin yaklaşık 15-20 dakika sürmesi beklenmektedir.

Ankette kişisel bilgilerinizi açığa çıkaracak herhangi bir soru bulunmamaktadır. Verdiğiniz cevaplar yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak ve araştırmacılar dışında üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Ayrıca, cevaplarınız bireysel değerlendirmeye tabi tutulmayacaktır.

Bu araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katılmama veya başladıktan sonra herhangi bir sebep göstermeksizin ayrılma hakkına sahipsiniz.

Araştırmayla ilgili sorularınız için
ulaşabilirsiniz.

adresinden araştırmacıya

Araştırmaya katılmaya onay veriyorsanız lütfen aşağıdaki kutucuğu işaretleyiniz.

() Yukarıda yer alan bilgilendirmeyi okudum ve anladım. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

3-6 yaş (36-72 ay) arasında çocuğu olan bir anneyim.

() Evet

() Hayır

EK B. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız:

2. Eğitim Durumunuz: () Okur yazar değil () Okur yazar () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora

3. Çalışma Durumunuz: () Çalışmıyor () Tam zamanlı çalışıyor
() Yarı zamanlı çalışıyor () Öğrenci

4. (Varsa) mesleğinizi yazınız:

5. Aylık hanenize giren gelir miktarını yazınız:

6. Daha önce psikiyatrik bir tanı aldınız mı?: () Evet () Hayır

Daha önce psikiyatrik bir tanı aldıysanız bunun ne olduğunu belirtiniz:

7. Kaç çocuğunuz var?:

Lütfen aşağıdaki ve diğer sayfalardaki tüm soruları **3-6 yaş aralığında olan çocuğunuzu düşünerek cevaplayınız.** (Eğer birden fazla 3-6 yaş aralığında çocuğunuz varsa **birini seçip yalnızca onu düşünerek cevaplayınız.**)

8. Çocuğunuzun cinsiyeti: () Kız () Erkek

9. Çocuğunuzun doğum tarihini Gün/Ay/Yıl şeklinde yazınız:

10. Çocuğunuzun doğum sırası (Kaçınıcı çocuğunuz?):

11. Çocuğunuz okul öncesi eğitimi alıyor mu (Anaokulu, kreş vb.): () Evet () Hayır

12. Çocuğunuza günlük olarak bakım veren anne-baba dışında biri var mı? (Örneğin bakıcı ya da akraba gibi) () Evet () Hayır

Cevabınız evet ise lütfen kim olduğunu belirtiniz:

13. Çocuğunuz daha önce psikiyatrik bir tanı aldı mı: () Evet () Hayır

Eğer aldıysa lütfen ne olduğunu belirtiniz:

14. Çocuğunuzun engellilik durumu var mı? () Evet () Hayır

Cevabınız evetse lütfen belirtiniz:

15. Çocuğunuzun babasıyla ilişki durumunuz nedir?

() Evli ve birlikte yaşıyor () Evli ve ayrı yaşıyor () Boşanmış () Baba vefat etti

() Diğer -Lütfen belirtiniz.

EK C. ÇOCUK DAVRANIŞ LİSTESİ KISA FORMU OLUMSUZ DUYGULANIM MADDELERİ

Lütfen başlamadan önce dikkatlice okuyunuz.

Bu sayfada çocuğunuzun çeşitli durumlardaki tepkilerini tanımlayan çeşitli ifadelerle karşılaşacaksınız. Bu durumlar karşısında sizin çocuğunuzun tepkisinin nasıl olacağını belirtmenizi istiyoruz. Elbette, “doğru” tepki diye bir şey yoktur, çocuklar çok farklı şekilde tepki gösterebilirler ve biz de bu farklılıkların neler olduğunu öğrenmeye çalışıyoruz. Lütfen her ifadeyi okuyup çocuğunuzun “geçtiğimiz altı ay içinde” benzer durumlardaki tepkisini “doğru” mu “yanlış” mı ifade ettiğine karar veriniz.

Eğer bu ifade

çocuğunuz için tamamıyla yanlışsa 1’i

çocuğunuz için çoğunlukla yanlışsa 2’yi

çocuğunuz için kısmen yanlışsa 3’ü

çocuğunuz için ne doğru ne yanlışsa 4’ü

çocuğunuz için kısmen doğruysa 5’i

çocuğunuz için çoğunlukla doğruysa 6’yı

çocuğunuz için tamamıyla doğruysa 7’yi seçiniz.

Eğer çocuğunuzda böyle bir durumla karşılaşmamışsanız ve bu nedenle o maddeyi yanıtlamıyorsanız uygun değil (UD) şikkını seçiniz.

Lütfen her durum için bir rakamı ya da uygun değil şikkını seçtiğinizden emin olunuz.

	1	2	3	4	5	6	7	UD
Yatağa gitmesi gerektiği söylendiğinde sinirlenir.								
Canı kolay yanmaz.								
En sevdiği oyuncak kaybolduğunda veya kırıldığında içli içli ağlar.								
Hava soğuk veya nemli olduğunda biraz rahatsız olur.								
İsteddiği bir şey olmadığında öfke nöbeti geçirir.								
Hırsız veya “öcü”lerden korkar.								
Ailesinin planları yolunda gitmezse üzülür.								
Yüksek sestten korkar.								
Heyecan verici bir etkinlikten sonra sakinleşmekte güçlük çeker.								
Bazı görevleri başaramadığında üzülür.								
Ufak bir kesik ya da yaralanmada bir hayli üzülür.								
Yapmak istediği bir şeyden alıkonulduğunda hayal kırıklığı yaşar.								
Ziyarete gelen sevdiği akrabalarının veya arkadaşlarının gitmeye hazırlanmaları, onu mutsuz eder.								
Bir şeye sinirlendiğinde en az 10 dakika kızgın olur.								
Karanlıktan korkmaz.								

Oynamak istediği şeyi bulamazsa kızar.								
Ateşten korkar.								
Üzgünken, birkaç dakika içinde daha iyi hissetmeye başlayabilir.								
Küçük kesik ve yaralara çok üzülmez.								
Üzücü bir öykü duyduğunda pek ağlamaz.								
Televizyondaki üzücü bir olaydan pek etkilenmez.								
Üzgün olduğunda, başka bir şey düşünerek çabucak neşelenir.								
Yatağa gitmesi gerektiği söylendiğinde pek olumsuz tepki vermez.								
Karanlıktan korkar.								
Küçük bir incinmede bile ağlamaya yatkındır.								
Üzüldüğünde, kolaylıkla yatıştırılır.								
Televizyondaki veya sinemadaki “canavarlardan” pek korkmaz.								
Bir şeyi çalıştırmakta zorlansa da cesareti pek kırılmaz.								
Kızdığında sakinleştirilmesi çok zordur.								
Oyun oynamayı bırakması istendiğinde sinirlenir.								
Soğuk algınlığında çok zor şikayet eder.								

EK D. EBEVEYN İÇSEL DÜŞÜNME İŞLEVSELLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda siz ve çocuğunuz hakkında birtakım ifadeler yer almaktadır. Her maddeyi lütfen dikkatle okuyunuz ve her maddeye ne derecede katılıp katılmadığınızı belirtiniz. Cevaplarınızı maddelerin yanındaki sayıları seçerek gösteriniz. Belirtilen ifadeye **tamamen katılıyorsanız 7; hiç katılmıyorsanız 1; ne katılıyor ne katılmıyorsanız ya da kararsızsanız 4** rakamını işaretleyiniz.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Çocuğumun beni sevdiğinden yalnızca o bana gülümsediği zaman emin olurum.*							
2. Çocuğumun ne istediğini her zaman bilirim.							
3. Çocuğumun duygu ve davranışlarının altındaki sebepleri anlamak isterim.							
4. Çocuğum yabancıların yanında beni mahcup etmek için ağlar.*							
5. Çocuğumun aklından geçenleri tamamıyla okuyabilirim.							
6. Çocuğumun ne düşündüğünü ve hissettiğini çok merak ederim.							
7. Çocuğumun evcilik, doktorculuk ve benzeri oyunlarına aktif bir şekilde katılmakta zorlanırım.*							
8. Çocuğumun ne yapacağını her zaman tahmin edebilirim.							
9. Çocuğumun nasıl hissettiğini genellikle merak ederim.							
10. Çocuğum bazen yapmak istediğim şeyden beni alıkoymak için hasta olur.*							
11.Çocuğumun yaptıklarını bazen yanlış anlayabiliyorum.							

12. Olaylara çocuğumun gözünden bakmaya çalışırım.							
13. Çocuğum mızızlandığı zaman bunu beni kızdırmak için yapar.*							
14. Çocuğuma neyi neden yaptığını her zaman bilirim.							
15. Çocuğumun neden yaramazlık yaptığını anlamaya çalışırım.							
16. Çoğu zaman, çocuğumun davranışları çaba göstersem de anlaşılamayacak kadar karmaşıktır.*							
17. Çocuğumun davranışlarının sebebini her zaman bilirim.							
18. Çocuğumun ne hissettiğini tahmin etmeye çalışmanın bir işe yaramadığına inanıyorum.							

* ile işaretli maddeler Zihinselleştirme Öncesi Modlar alt ölçeğine aittir.

EK E. REVİZE EDİLMİŞ EBEVEYNLİK DAVRANIŞI ENVANTERİ

ÖRNEK MADDELER

Lütfen aşağıda bulunan 30 ifadeyi tek tek okuyarak karşısında 1 ile 6 arasındaki rakamlardan size uygun olanı seçiniz. Vereceğiniz cevaplarda samimi ve içten olduğunuz için teşekkür ederiz.

1=Hiç doğru değil (Ben bunu yapmam), 2=Çok az doğru, 3=Biraz doğru, 4=Kısmen doğru, 5=Oldukça doğru, 6= Çok doğru (Ben bunu sık sık yaparım) anlamına gelmektedir.

	1	2	3	4	5	6
1. Çocuğumla nazik konuşurum.						
2. Çocuğum bir yerleri kirletirse, onu kendisinin temizlemesini sağlarım.						
3. Çocuğum bana itaat etmediğinde çabuk öfkelenirim.						
4. Çocuğuma yeni şeyler öğretmeye çalışırım.						
5. Bir komut (emir) verdiğim zaman çocuğumun beni dinlemesini beklerim.						
6. Çocuğumu kabaca yakalarım veya tutarım.						
7. Çocuğum ve ben birbirimize sevgiyle sarılırız ve öpüşürüz.						
8. Çocuğum bana itaat etmediği zaman, hemen cezalandırırım.						
9. Çocuğuma karşı sabırsızım ve ona bağırırım.						
10. Çocuğumla birlikte komik bulduğumuz şeylere güleriz.						

EK F. BECK DEPRESYON ENVANTERİ

Aşağıda, kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde, bir çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o ruh durumunun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatlice okuyunuz. Son bir hafta içindeki (şu an dahil) kendi ruh durumunuzu göz önünde bulundurarak size en uygun olan ifadeyi bulup daire içine alarak işaretleyiniz.

- 1) a. Kendimi üzgün hissetmiyorum.
b. Kendimi üzgün hissediyorum.
c. Her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum.
d. Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
- 2) a. Gelecekte umutsuz değilim.
b. Geleceğe biraz umutsuz bakıyorum.
c. Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
d. Benim için bir gelecek gelecek yok ve bu durum düzelmeyecek.
- 3) a. Kendimi başarısız görmüyorum.
b. Çevremdeki birçok kişiden daha fazla başarısızlıklarım oldu sayılır.
c. Geriye dönüp baktığımda, pek çok başarısızlığımın olduğunu görüyorum.
d. Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
- 4) a. Her şeyden eskisi kadar doyum (zevk) alabiliyorum.
b. Her şeyden eskisi kadar doyum (zevk) alamıyorum.
c. Artık hiçbir şeyden gerçek bir doyum alamıyorum.
d. Bana doyum veren hiçbir şey yok. Her şey çok sıkıcı.
- 5) a. Kendimi suçlu hissetmiyorum.
b. Arada bir kendimi suçlu hissettiğim oluyor.
c. Kendimi çoğunlukla suçlu hissediyorum.
d. Kendimi her an için suçlu hissediyorum.

6) a. Herhangi bir suçum için cezalandırıldığımı düşünmüyorum.

b. Bazı şeyler için cezalandırılabilirim.

c. Bazı şeyler için cezalandırıldığımı hissediyorum.

d. Bazı şeyler için cezalandırılıyorum.

7) a. Kendimi hayal kırıklığına uğratmadım- kendimden hoşnutum.

b. Kendimi hayal kırıklığına uğrattım- kendimden pek hoşnut değilim.

c. Kendimden hiç hoşlanmıyorum.

d. Kendimden nefret ediyorum.

8) a. Kendimi diğer insanlardan daha kötü durumda görmüyorum.

b. Kendimi zayıflıklarım ve hatalarım için eleştiriyorum.

c. Kendimi hatalarım için çoğu zaman- suçluyorum.

d. Her kötü olayda kendimi suçluyorum.

9) a. Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.

b. Bazen kendimi öldürmeyi düşünüyorum ama böyle bir şeyi yapmam.

c. Kendimi öldürebilmeyi çok isterdim.

d. Bir fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.

10) a. Her zamankinden daha fazla ağladığımı sanmıyorum.

b. Eskisine göre şu sıralarda daha fazla ağlıyorum.

c. Şu sıralarda her an ağlıyorum.

d. Eskiden ağlayabilirdim ama şu sıralarda istesem de ağlayamıyorum.

11) a. Her zamankinden daha sinirli değilim.

b. Her zamankinden daha kolayca sinirleniyor ve kızıyorum.

c. Çoğu zaman sinirliyim.

d. Eskiden sinirlendiğim şeylere bile artık sinirlenemiyorum.

12) a. Diğer insanlara karşı ilgimi kaybetmedim.

b. Eskisine göre insanlarla daha az ilgiliyim.

c. Diğer insanlara karşı ilgimin çoğunu kaybettim.

d. Diğer insanlara karşı hiç ilgim kalmadı.

13) a. Kararlarımı eskisi kadar kolay ve rahat verebiliyorum.

b. Şu sıralarda karar vermeyi erteliyorum.

c. Eskisine göre karar vermekte oldukça güçlük çekiyorum.

d. Artık hiç karar veremiyorum.

14) a. Dış görünüşümün eskisinden daha kötü olduğunu sanmıyorum.

b. Yaşlandığımı ve çekiciliğimi kaybettiğimi düşünüyorum ve üzülüyorum.

c. Dış görünüşümde artık değiştirilmesi mümkün olmayan değişiklikler olduğunu hissediyorum.

d. Çok çirkin olduğumu düşünüyorum.

15) a. Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.

b. Bir işe başlayabilmek için eskisine göre kendimi daha fazla zorlamam gerekiyor.

c. Hangi iş olursa olsun, yapabilmek için kendimi çok zorluyorum.

d. Hiçbir iş yapamıyorum.

16) a. Eskisi kadar kolayca ve rahat uyuyabiliyorum.

b. Şu sıralarda eskisi kadar kolay ve rahat uyuyamıyorum.

c. Eskisine göre bir veya iki saat erken uyanıyor ve tekrar uyumakta zorluk çekiyorum.

d. Eskisine göre çok erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.

17) a. Eskisine kıyasla daha çabuk yorulduğumu sanmıyorum.

b. Eskisinden daha çabuk yoruluyorum.

c. Şu sıralarda neredeyse her şeyde beni yoruyor.

d. Öyle yorgunum ki hiçbir şey yapamıyorum.

18) a. İştahım eskisinden pek farklı değil.

b. İştahım eskisi kadar iyi değil.

c. Şu sıralarda iştahım epey kötü.

d. Artık hiç iştahım yok.

- 19) a. Son zamanlarda pek fazla kilo kaybettiğimi sanmıyorum.
b. Son zamanlarda istemediğim halde iki buçuk (üç) kilodan fazla kaybettim.
c. Son zamanlarda istemediğim halde beş kilodan fazla kaybettim.
d. Son zamanlarda istemediğim halde yedi kilodan fazla kaybettim.

Daha az yemeye çalışarak kilo kaybetmeye çalışıyorum Evet () Hayır ()

- 20) a. Sağlığım beni pek endişelendirmiyor.
b. Son zamanlarda ağrı, sızı, mide bozukluğu, kabızlık gibi sorunlarım var.
c. Ağrı sızı gibi sıkıntıları beni epey endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zor geliyor.
d. Bu tür sıkıntılar beni öylesine endişelendiriyor ki artık başka bir şey düşünemiyorum.

- 21) a. Son zamanlarda cinsel yaşantımda dikkatimi çeken bir şey yok.
b. Eskisine göre cinsel konularla daha az ilgileniyorum.
c. Şimdilerde cinsellikle pek ilgili değilim.
d. Artık cinsellikle hiçbir ilgim kalmadı.

EK G. ETİK KURUL ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 22.02.2024-419



FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARI

Karar Tarihi	08/02/2024	Karar Sayısı	32/26
--------------	------------	--------------	-------

KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Fahmeddin BAŞAR /- Başkan	Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ / Eğitim Fakültesi – Dekan - Üye
Prof. Dr. Erol KILIÇ / Güzel Sanatlar Fakültesi - Dekan - Üye	Prof. Dr. Şaban SAĞLIK / Eğitim Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Esra AKGÜL / MYO – Üye	Prof. Dr. Sefa SAYGILI / İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi - Üye
Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL / İnsan ve Toplum Bil. Fak. - Üye	Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin GÜRPINAR / Hukuk Müşaviri v. -Raportör

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 08.02.2024 tarihinde saat 14:00'de toplanmış ve aşağıdaki karar alınmıştır.

KARAR

KARAR NO 2024-32/26 Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Hacer Nevra GÜVENÇER'in "Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Olumsuz Duygulanımının Ebeveynliğe Etkisinde Ebeveyn Zihinselleştirmesinin Rolü " isimli araştırmasında kullanacağı anket ve ölçeklerinin etik yönden uygunluğuna,

Toplantıya katılan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin oy birliği ile karar verildi

e-imzalıdır

Prof. Dr. Fahmeddin BAŞAR
Başkan

e-imzalıdır

Prof. Dr. Şaban SAĞLIK
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Erol KILIÇ
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Sefa SAYGILI
Üye

Katılmadı

Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ
Üye

Katılmadı

Prof. Dr. Esra AKGÜL
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Ayşe Pınar VURAL
Üye

Doküman No: E0.FR-201; İlk Yayın Tarihi: 07.03.2019; Revizyon Tarihi: 20.07.2020; Revizyon No: 01; Sayfa: 1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.